

Democraat

08 | Lisa van Ginneken

Onze nieuwe techtopper

06 | Nieuwe fractie
**Dit zijn onze
24 leden in de
Tweede Kamer**

18 | GR2022
**Raadslid
worden – ook
iets voor jou?**

38 | Zomertips
**Lees- kijk- en
luistertips van
de Van Mierlo
Stichting**

Democraat is het ledenmagazine van de politieke vereniging Democraten 66 (D66) en wordt verspreid onder al haar leden. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van D66 worden verveelvoudigd.

editie
Zomer 2021

eindredacteur
Jessica Hoogenboom

redactie
Milan Assies
Frans Dijkstra
Jan Remmert Fröling
Marcella Heijboer
Jan Vincent Meertens
Jeroen Mooijman
Marishka Neekilappillai
Lisanne van 't Riet
Caine Roland

beeld voorzijde
Jeroen Mooijman

ontwerp
Studio Maanzaad

druk
Senefelder Misset

contact redactie
democraat@d66.nl

retouradres
Landelijk Bureau D66
Lange Houtstraat 11
2511 CV Den Haag

ledeninformatie
Zie pagina 47

foto **Marc Deurloo**

14 | Boris van der Ham Over cavia's, dualisme en het nieuwe formeren

20 | In gesprek met... Twee generaties Haagse Hanneke

INHOUDSOPGAVE

04 | Uitgelicht
Nieuws en informatie

06 | Nieuwe fractie
Even voorstellen...

08 | Coverportret
**Onze nieuwe techtopper
Lisa van Ginneken**

12 | Lezen | kijken | luisteren
**De drie tips van...
Anne-Marijke Podt**

13 | Column JD
**Jongerenparticipatie
bij kabinetsformatie**

18 | Leden aan het woord
Raadslidmaatschap

24 | Ondertussen in...
**Amsterdam bereidt
zich voor op GR2022**

27 | D66-koppel
**Diederik Brink &
Debbie van Veen**

28 | Uitgelicht
**Macht en tegenmacht
in de lokale politiek**

30 | Burgemeester in beeld
**Christine van
Basten-Boddin in Beek**

32 | D66'er buiten de
politiek
Joost Röselaers

35 | Whats-Appèleren
Met Rutger Broer in Berlijn

36 | D66 Internationaal
Meet the trainer!

38 | De zomertips van...
**de Mr. Hans van
Mierlo Stichting**

42 | Interview
**PRIDE66-boegbeeld
Eric Klaver**

44 | Uit de vereniging
Nieuws en informatie

46 | Terugblik
**Wat gebeurde er...
50 & 25 jaar geleden?**

47 | Ledeninformatie

48 | Ik ben D66
Ruby van Essen

Partijgenoten, alle kranten openden ermee: D66 de grote winnaar en verrassing van de Tweede Kamerverkiezingen. Dat ik euforisch was, wisten jullie al. De tafeldansfoto krijgt in mijn huis een bijzondere plek.

Maar wat ik jullie nog niet heb verteld, is waaróm ik op tafel klom. Ik wilde om me heen kunnen kijken. Iedereen tegelijkertijd zien. Dat was vanwege de coronamaatregelen maar een klein groepje. Maar in mijn gedachten stonden jullie daar allemaal. Alle vrijwilligers, leden, denkers, doeners, gevers en betrokkenen. Dankzij jullie hebben we dit resultaat behaald. Ik wil jullie daar zeer voor bedanken.

Direct na de uitslag daalde bij mij ook in welk een verantwoordelijkheid op onze schouders ligt. D66 houdt vast aan de inzet van de campagne: een breed, stabiel en zo progressief mogelijk kabinet dat aan de slag gaat met de klimaattransitie, vernieuwing in het onderwijs, versterking van de democratische rechtsstaat en verdieping van de Europese eenwording. En een kabinet dat bouwt aan een betere, gezondere verhouding tussen overheid en burger.

Een nieuw kabinet is wat mij betreft vooruitstrevend en optimistisch. Dat

is de invloed die wij met D66 kunnen aanwenden. Maar daar stopt het niet. Er staan alweer nieuwe verkiezingen voor de deur – een kans om onze vrijzinnige idealen opnieuw te laten spreken. Overal in Nederland zijn D66'ers nu bezig met het schrijven van verkiezingsprogramma's en het kiezen van nieuwe kandidaten voor de gemeenteraad. Als je nieuw bent bij de partij: meld je aan bij je afdeling en doe mee. Pak de pen; stel je kandidaat. Onze partij leeft van mensen die het goede willen en vervolgens ook het goede doen.

D66 heeft de afgelopen vijftien jaar een flinke transformatie doorgeemaakt. Van klein, fragiel scheepje tot betrouwbaar, koersvast schip. Wij hebben laten zien dat progressieve idealen werkelijkheid kunnen worden als je meedoet. Als je niet onverschillig langs de zijlijn blijft staan. Kiezers hebben dat gezien en ons er rijkelijk voor beloond.

Die traditie willen wij hooghouden. Dat is wat ik met jullie wil bereiken. Landelijk, in een nieuw kabinet. Lokaal, bij de komende gemeenteraadsverkiezingen.

Sigrid Kaag
Partijleider

foto **Martijn Beekman**

Democraten, niet eerder keek ik zó uit naar de zomer. Het voelt een beetje als een nieuw begin, na een intensief jaar.

Een drankje op een terras, weer eens van een andere omgeving genieten en vooral: uitkijken naar ontmoetingen met partijgenoten. We hebben elkaar het afgelopen jaar gelukkig niet uit het oog verloren, maar een vereniging als de onze bruist pas echt als we elkaar 'live' kunnen ontmoeten.

In de afdelingen zijn de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022 in volle gang. In enkele gemeenten in Noord-Holland en Noord-Brabant zijn op 24 november 2021 al herindelingsverkiezingen.

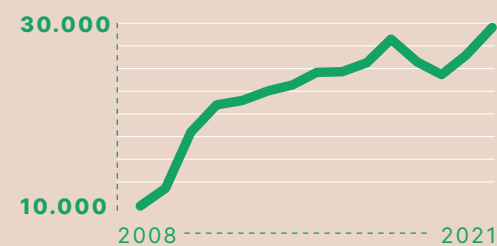
Lokale lijsttrekkers lopen zich warm. En een deel van de 380 deelnemers aan de net afgeronde regionale Leergang Politieke Vaardigheden gaan we ongetwijfeld terugzien op de kandidatenlijsten.

In deze leergang was extra aandacht voor integriteit, een thema waar we breed en continu aandacht aan besteden. We willen voor elk lid niet alleen een gezellige, maar ook een veilige vereniging zijn. Ik ben blij dat het Team Verantwoord Gedrag, de in- en externe vertrouwenspersonen en de Commissie Integriteitsonderzoeken klaar staan om hierbij te ondersteunen. Ook in dat opzicht een nieuwe start, waar ik met vertrouwen naar uitkijk. Ik wens jullie een prachtige zomer!

Anne-Marie Spierings
Partijvoorzitter

Ledenrecord

In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 17 maart 2021 haalde D66 een absoluut ledenrecord: nooit eerder waren 30.000 mensen lid van D66!

14.07.2021 | 19.00-20.30 UUR

Bijpraatsessie formatie

Nederland heeft gekozen. Dat betekent dat de partijen in de Tweede Kamer moeten werken aan een nieuw kabinet. D66 voelt als tweede partij van Nederland een zware verantwoordelijkheid een bijdrage te leveren. We praten onze leden regelmatig bij over de kabinetsformatie tijdens online sessies. Kijk hier voor de volgende bijpraatsessie: d66.nl/agenda

Meer informatie: d66.nl/formatie

TK2021: 1,5 miljoen kiezers, 24 zetels

Slechts één keer werd D66 qua zetelaantal net zo groot: met lijsttrekker Hans van Mierlo in 1994. Maar dankzij 1,5 miljoen kiezers haalde D66 dit keer meer stemmen dan ooit. En werd D66 voor het eerst de tweede partij van het land. Met dank aan jullie, onze leden in het land, die, ondanks de beperkende maatregelen, onze kiezers toch wisten te bereiken door online je idealen te delen, te doneren voor onze campagne, of coronaproof flyers te bezorgen!

07.09.2021 | 19:30 UUR

Marchantlezing 2021

Economische crisis. De coronapandemie. Klimaatverandering. Toenemende ongelijkheid. Professor Mariana Mazzucato, auteur van het veelgeprezen *Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism*, schetst een oplossing voor de problemen van onze tijd tijdens de 11de editie van de jaarlijkse Marchantlezing van de Mr. Hans van Mierlo Stichting in TivoliVredenburg. Tickets zijn al uitverkocht. De lezing zal echter kosteloos en live te volgen zijn via YouTube. Mochten de coronamaatregelen het toelaten, dan worden extra tickets aangeboden. Houd onze sociale media in de gaten of kijk hier: marchantlezing.nl

Vera Bergkamp gekozen tot Kamervoorzitter

Op 7 april kozen de leden van de nieuwe Tweede Kamer Vera Bergkamp tot nieuwe Voorzitter. Met 74 van de 139 stemmen was er slechts één ronde nodig. Voor het eerst in de geschiedenis vervult een D66'er nu deze rol. Vera Bergkamp: "Voor mij geldt: ik ben vanaf nu de firma-Bergkamp. Al mijn 149 collega's zijn me even lief. Ik wil een voorzitter zijn van iedereen en voor iedereen. Onafhankelijk en onpartijdig."

Ledenportaal MijnD66

Op MijnD66.nl kun je niet alleen je persoonlijke gegevens beheren, maar ook je abonnementen (zoals nieuwsbrieven) aanpassen, je aanmelden voor een thema-afdeling of een zoommeeting, of contactgegevens opzoeken. Daarnaast kun je in dit ledenportaal ook moties indienen en stemmen voor congressen. Je emailadres is tevens je gebruikersnaam. Problemen met inloggen? Stuur een e-mail naar ledenadministratie@d66.nl

(Stage-)vacatures

Altijd al willen weten hoe het er bij D66 achter de schermen aan toegaat?

Het Landelijk Bureau, het wetenschappelijk bureau en de politieke fracties hebben regelmatig stage-vacatures voor studenten die voor een langere periode beschikbaar zijn. Daarnaast vind je ook regelmatig vacatures voor medewerkers en vrijwilligers op: d66.nl/werken-bij-d66

SAVE THE DATE
13.11.2021 | HELE DAG

Congres 114

Na drie digitale congressen hopen we op zaterdag 13 november dan eindelijk weer met veel D66'ers bijeen te komen in congrescentrum 1931 in Den Bosch – afhankelijk van de coronamaatregelen. Tijdens dit najaarscongres kan er worden gestemd op moties en op kandidaten voor besturen en commissies. Daarnaast worden er uiteraard weer interessante subsessies georganiseerd en inspirerende speeches gehouden, onder andere door onze partijleider Sigrid Kaag. Elk D66-lid ontvangt per mail een uitnodiging voor dit congres.

Meer informatie: d66.nl/congres

14.10.2021 | DIVERSE DATA

D66 wordt 55 jaar!

Dit lustrum laten we natuurlijk niet aan ons voorbijgaan! Er zijn diverse jubileumactiviteiten in voorbereiding, zoals de onthulling van een muurschildering (*Blind Wall*) van Hans van Mierlo in zijn geboortestad Breda op 18 augustus – zijn geboortedag. Daarna volgt een feestelijk evenement op 14 oktober – onze oprichtingsdatum. De 'jubileumapotheose' vindt plaats tijdens ons najaarscongres op 13 november. Activiteiten zijn onder voorbehoud; we houden je op de hoogte via onze leden-mails. Houd ook onze agenda in de gaten: d66.nl/agenda

De nummering betreft de positie van onze Tweede Kamerleden op bovenstaande foto; niet op basis van de lijstvolgorde.

Dit zijn ze!

Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 17 maart behaalde D66 maar liefst 24 zetels. Dat betekent 13 nieuwe en 11 vertrouwde D66-gezichten in het parlement. Wie zijn zij en welke onderwerpen hebben zij in hun portefeuilles?

1 Rob Jetten (1987) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer. Op dit moment is hij tevens waarnemend fractievoorzitter in verband met het demissionaire ministerschap van Sigrid Kaag. **Portefeuilles:** Medische ethiek, Fractievoorzitter (waarnemend).

2 Sigrid Kaag (1961) is partijleider van D66 en sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. Daarnaast is zij demissionair minister van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking in het kabinet-Rutte III.

3 Vera Bergkamp (1971) is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer. Op 7 april 2021 is zij gekozen tot Voorzitter van de Tweede Kamer.

4 Salima Belhaj (1978) is sinds januari 2016 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Defensie, Wapenexport, Integratie, Racisme en discriminatie, Lid parlementaire enquête Uitvoeringsorganisaties.

5 Wieke Paulusma (1978) is sinds april 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Curatieve zorg, GGZ, Beschermd wonen, Mantelzorg/vrijwilligers, Geneesmiddelen, Oorlogsgetroffenen.

6 Jan Paternotte (1984) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Corona, Hoger Onderwijs, Wetenschap.

7 Raoul Boucke (1975) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Klimaat, Energie, Mijnbouw, Versterkingsoperatie Groningen.

8 Faissal Boulakjar (1980) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Wonen, Ruimtelijke Ordening, Spoor, Openbaar Vervoer.

9 Kiki Hagen (1987) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Luchtvaart, Wegen en mobiliteit, Milieu, Circulaire economie.

10 Sjoerd Sjoerdsma (1981) is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer. Daarnaast was hij onze campagneleider TK2017 en TK2021. **Portefeuilles:** Europese Zaken, Buitenlandse Zaken, Artikel 100-procedures, MH17, Initiatiefwet dubbele nationaliteit.

11 Hanneke van der Werf (1984) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Veiligheid, Terrorisme, Drugs, Prostitutie & Mensenhandel, Asiel & Migratie.

12 Alexander Hammelburg (1982) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Financiële Markten, Staatsdeelnemingen, Buitenlandse Handel, Ontwikkelingssamenwerking, Initiatief wijzigen Artikel 1 van de Grondwet.

13 Rens Raemakers (1991) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Jeugdzorg, Justitiële jeugd, Raad voor Kinderbescherming, Raad voor Strafrechttoepassing, Jeugdbescherming, Lid parlementaire enquête Groningen, Initiatiefvoorstel wijziging Wet kinderopvang (i.s.m. Van Meenen).

14 Jeanet van der Laan (1980) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Langdurige Zorg, Emancipatie, Sport, Preventie.

15 Hülya Kat (1983) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Participatiewet, Armoede en schulden, Toeslagenaffaire.

16 Lisa van Ginneken (1972) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** ICT & privacy, Digitale overheid, Inlichtingendiensten, Personen- & Familierecht, Identiteit.

17 Paul van Meenen (1956) is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Kinderopvang, Primair onderwijs, Voortgezet onderwijs, Middelbaar Beroepsonderwijs, Initiatiefwet Voltwoord Leven, Initiatiefvoorstel wijziging Wet kinderopvang (i.s.m. Raemakers).

18 Jorien Wuite (1964) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Koninkrijksrelaties, Kunst en cultuur, Media.

19 Marijke van Beukering (1971) is sinds 2020 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** AOW & Pensioenen, Kindregelingen, Arbeid & Zorg, Arbeidsomstandigheden.

20 Romke de Jong (1984) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Economische Zaken, MKB, Toerisme, Innovatie, Ruimtevaart, Krimpregio's.

21 Steven van Weyenberg (1973) is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Financiën, Fiscaliteit, Arbeidsmarkt, ZZP, Arbeidsongeschiktheid, Initiatieven kanker & werk, Coördinator corona steunpakketten.

22 Tjeerd de Groot (1968) is sinds maart 2017 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Landbouw, Natuur en Visserij, Voedsel, Dierenwelzijn, Water, Scheepvaart.

23 Joost Sneller (1982) is sinds 31 oktober 2017 lid van de Tweede Kamer. **Portefeuilles:** Binnenlandse Zaken, Justitie, Democratische vernieuwing, Koninklijk Huis, Algemene Zaken.

24 Hans Vijlbrief (1963) is sinds maart 2021 lid van de Tweede Kamer. Daarnaast is hij momenteel demissionair staatssecretaris van Financiën in het kabinet-Rutte III. ■

Meer weten? Kijk op:
d66.nl/partij/mensen/
d66-in-de-tweede-kamer

“We zijn enorm afhankelijk van techbedrijven. Burgers en overheid moeten hun eigen keuzes kunnen maken, anders komen democratie en mensenrechten in gevaar”

Dat haar beëdiging als Tweede Kamerlid op 31 maart plaatsvond – de Internationale Dag van Transgender-visibiliteit – is van historische betekenis, zegt Lisa van Ginneken. Democraat vroeg onze nieuwe ICT-specialist naar haar eerste weken in de Kamer en haar ambities voor de toekomst.

tekst **Caïne Roland**
foto's **Jeroen Mooijman**

Zij-instromer & techtopper

COVERPORTRET

Lisa van Ginneken stond op nummer 22. In de peilingen in de weken voor de verkiezingen waren drie zetels minder voorspeld, dus haar blauwe stoel was op 17 maart nog allesbehalve zeker. Uiteindelijk kwam het dubbel en dwars goed. Sigrid Kaag was niet de enige die op de tafel kon dansen van geluk, zegt Van Ginneken. “Het was een hele spannende verkiezingsavond. Toen de eerste exitpoll bekend werd, dacht ik: *Wauw, ik kom gewoon metéén in de Kamer!*”

Collega's in 3D

Ondanks de coronamaatregelen kon de kersverse D66-fractie de volgende dag toch voltallig bijeen komen voor de eerste vergadering. Om te bespreken hoe de eerste weken eruit zouden gaan zien, maar ook om het succes te vieren, zegt Van Ginneken. “Voor mij was dat de eerste keer dat ik collega's in 3D zag, verder hadden we alleen contact gehad via Zoom.” De prachtige fractiekamer van D66 kon helaas niet gebruikt worden in verband met de 1,5-meterregel, daarom gaan ze naar de Thorbeckezaal. “Bij de ingang stond een muur van journalisten op ons te wachten. Aan alle kanten staken er microfoonhengels uit, het leek net een scene uit *Game of Thrones*; zo'n meute met speren”, vertelt Van Ginneken lachend. “Met een groepje probeerden we erlangs te glippen maar ik werd herkend

door een journalist die vroeg: *En, wat vindt u ervan dat u als eerste transgender in de Kamer bent gekozen?* Een moment later werd ik ineens omringd door microfoons. Toen wist ik: we zijn begonnen.”

De eerste weken

Zoals velen zullen herkennen, is werken in coronatijd anders. Ook Kamerleden krijgen hiermee te maken. “Net als vrijwel iedereen heb ik het afgelopen jaar thuisgewerkt. Nu mag ik er iets meer op uit, toch gaat er nog ontzettend veel via Zoom. Bijvoorbeeld kennismakingsgesprekken die relevant zijn binnen mijn portefeuille. Het zijn de mensen die ik probeer zo goed mogelijk te vertegenwoordigen, dus dat is lastig. Ik kijk er ontzettend naar uit om ze live te zien en om collega's te ontmoeten waar ik geen post mee deel. Daarnaast wil ik ook graag de ervaring meemaken van met 150 volksvertegenwoordigers in de plenaire zaal zijn. Dat lijkt me zo indrukwekkend.”

Het wennen zit hem vooral in de enorme, nieuwe stortvloed aan informatie. “Dag in, dag uit, word je overspoeld. Mails, commissies, mensen uit het veld, lobbyisten, bedrijven én alle Whatsapp-groepen, zowel binnen als buiten de partij en fractie”, somt Van Ginneken op. “En

dan moet je nog het nieuws over je portefeuille bijhouden. In het begin verkeerde ik daarom in een permanente staat van zowel ambitie, euforie als paniek.” Ook de nieuwe werkplek was natuurlijk even zoeken en ontdekken, zoals “waar zijn de toiletten op deze gang nu weer?” Na de zomer kan ze wat dat betreft opnieuw beginnen, want tijdens het zomerreces verhuist de Tweede Kamer naar Bezuidenhoutseweg 67 vanwege de renovatie van het Binnenhof.

Van games tot grondwet

Terwijl haar leeftijdsgenoten vakken vullen in de plaatselijke supermarkt, is Lisa van Ginneken op haar 15de freelance game developer. Ze zal daarna nog bijna vijftien jaar werkzaam blijven in de ICT, daarna begint ze een eigen praktijk voor coaching en organisatieverandering. Naar eigen zeggen is ze “eerst systemen en toen mensen gaan ontwikkelen”. Daar blijkt ze zowel handigheid als lol in te hebben. Het voorzitterschap van een belangenorganisatie voor transgender personen en het lidmaatschap van de Raad van Advies bij het College voor de Rechten van de Mens volgen. “Mijn leven meandert een beetje, dat past ook wel bij mij”, zegt ze over haar carrière tot dan toe. “Met een knipoog gezegd, heeft Thierry [Baudet, red.] mij politiek geïnspireerd. Hij zei zulke vreselijke en polariserende dingen over vrouwen, dat ik besloot me ermee te gaan bemoeien.” Ze had alleen niet verwacht daadwerkelijk al meteen in de plenaire zaal aan de slag te mogen: “Aanvankelijk hoopte ik in 2025 de Kamer in te gaan. Ik wilde bij de ronde van 2021 vooral ervaring opdoen als kandidaat. Dat ik terecht kwam op plek 22 was een prettige erkenning van mijn kennis en kunde, maar toen zat ik dus ineens in de Kamer!”

ICT-portefeuille

Haar portefeuille is een hele mond vol: ICT & privacy, Digitale overheid, Inlichtingendiensten, Personen- & Familierecht, Identiteit. Al deze onderwerpen zitten Van Ginneken als gegoten. Het is dan ook geen wonder dat haar plannen groot en ambitieus zijn. Zo wil ze de macht van techbedrijven aanpakken. “We zijn nu enorm afhankelijk. Burgers en de overheid moeten hun eigen keuzes kunnen maken, anders komen de democratie en mensenrechten in gevaar.” Als voorbeeld noemt ze partijen waarvan gedacht wordt dat ze onder andere bedrijfsgeheimen af luisteren. “Deze partijen willen we niet in het hart van ons telecom-netwerk, maar ze zijn gekozen om een reden.

We moeten investeren in een alternatief, in een grotere Europese techindustrie.”

Met deze ambities treedt ze in de voetsporen van Kees Verhoeven, tot dit jaar D66-Kamerlid met ICT in zijn portefeuille. IT-platform AG Connect riep Verhoeven tot twee keer toe uit tot IT-politicus van het jaar. Het platform is verheugd met Verhoevens opvolger. Op hun website schrijven ze: “Verhoeven liet in zijn periode als Kamerlid al ontvallen dat er met Lisa van Ginneken binnen zijn partij een nieuwe ‘techtopper’ aanstaande is. Met portefeuilles ICT en privacy is inmiddels de daad bij het woord gevoegd. In haar eerste weken stelde ze Kamervragen over de praktijken van het Amerikaans techbedrijf Palantir en ze riep de Kamer op tot toegroeien naar Europese ‘techsoevereiniteit.”

Digitale onderwerpen voelen nog wel eens abstract en complex aan. Volgens Van Ginneken is het echter niet nodig om er bang voor te zijn. “Je hoeft niet te kunnen programmeren, als je maar snapt hoe macht en innovatie werkt. Die dynamiek is in een technische context niet anders dan in een andere.” Het is hoog tijd dat er betere regels komen voor de online wereld, meent ze. “Er gebeurt steeds meer online, in bijna alle interacties gebruik je digitale hulpmiddelen. Het is een infrastructurele voorziening geworden, net als het waterleidingnet of het weggennetwerk, maar dan met informatie. Je wil dat dat een gezond systeem is. Op de snelweg hebben we ook regels, maar op het internet nauwelijks. Dat is eigenlijk heel raar.”

Zij-instromer

Veel Kamerleden hebben een politieke achtergrond. Dat geldt niet voor Lisa van Ginneken, wat volgens haar juist een voordeel kan zijn: “Ik heb in verschillende rollen mijn sporen verdiend, dat geeft me een andere kijk op de politiek. Wanneer je vooral dezelfde soort mensen in je fractie hebt, laat je kansen liggen. Juist een zij-instromer als ik kan dan wat toevoegen.” D66 heeft zich bijvoorbeeld altijd ingezet om medisch-ethische kwesties op de agenda te zetten, wat Van Ginneken betreft mag daar ook digitale ethiek bijkomen. “Ons huidige beleid is ontwikkeld vanuit tech-optimisme. Er wordt nu vooral gekeken naar wat er allemaal kan met digitalisering. De vraag wat we willen dat technologie allemaal doet, wordt te weinig gesteld.”

“Ons huidige beleid is ontwikkeld vanuit tech-optimisme, naar wat er allemaal kan. De vraag wat we willen dat technologie doet, wordt te weinig gesteld”

Lisa van Ginneken
28.06.1972

1987-1988
Freelance
game-developer

1991-1995
ICT & Management,
Avans Hogeschool Breda

1995-1997
Softwareontwikkelaar,
TAS Groep

1997-2000
ICT projectmanager
en teammanager, Inter
Access

2000-2006
ICT consultant,
Verdonck, Klooster &
Associates

2006-2021
Eigen praktijk (cnxy)
voor coaching en
organisatieontwikkeling;
spreker op het gebied
van verandering en
inclusiviteit

2017-2021
Voorzitter Transvisie

2019-2021
Lid Raad van Advies,
College voor de Rechten
van de Mens

2021-heden
Tweede Kamerlid
voor D66, portefeuil-
le: ICT & privacy,
Digitale overheid,
Inlichtingendiensten,
Personen- &
Familierecht, Identiteit.

Op 26 mei gaf Lisa van Ginneken haar maiden-speech. De spreektekst lees je hier: d66.nl/nieuws/maidenspeech-lisa-van-ginneken-ik-ben-een-overlever

Verder hoopt ze bij te dragen aan meer ruimte voor iedereen in de samenleving. “In de woorden van Eberhard van der Laan: *laten we een beetje lief voor elkaar zijn*. We zijn soms zo gepolariseerd. Alsof ruimte geven aan de één de ander iets kost. Het is geen taart!” Deze normen en waarden ziet ze terug bij D66. “Al zo lang ik mag stemmen, is het mijn partij”, zegt ze. “We zijn genuanceerd, uitgesproken en oplossingsgericht, geven mensen ruimte en beseffen dat we voor elkaar en de planeet moeten zorgen. Die combinatie past echt bij mij. Bij sommige vraagstukken kunnen we ons geen lange principiële discussies veroorloven, zoals het klimaat. Dat moeten we gewoon aanpakken en oplossen.” Ook de sfeer in de Kamer voelt als thuiskomen voor Van Ginneken. “Door sommige mensen werd gezegd: *jeetje, die slangenkuil!* Daar krijgt ik vast nog mee te maken, maar tot dusver is het heel prettig en positief. Onze eigen fractie is zo’n warme en leuke ploeg.”

Kippenvelmoment

Vanwege de coronamaatregelen werd niet iedereen tegelijk beëdigd. Lisa van Ginneken verklaarde haar trouw aan de Grondwet tegelijk met 49 in plaats van 149 andere Kamerleden. “Het is een prachtige ceremonie, de namen worden voorgelezen en je belooft je in te zetten voor de bevolking. Toch was mijn kippenvelmoment een paar dagen eerder, toen ik met een aantal andere nieuwelingen voor een kennismaking door de Kamervoorzitter was uitgenodigd in de plenaire zaal en de eerste stap op die vloer zette. De grootsheid van het hier mogen zijn als eerste transgender-parlementariër drong toen echt tot me door.”

Dat haar inauguratie op 31 maart plaatsvond – de *International Transgender Day of Visibility* – is van historische betekenis, zegt Van Ginneken. Een van haar doelen is dan ook om deze groep meer zichtbaarheid te geven. “Die missie was door mijn beëdiging eigenlijk op de eerste dag al geslaagd. Nu is het een kwestie van doorpakken, zodat we op alle vlakken mee mogen doen.” Ze wil echter geen one-issue-parlementariër zijn: “Ik wil een ontzettend goed en breed Kamerlid zijn én laten zien dat transgenders mensen meer zijn dan hun transitie. Dus ja, ik ben ‘de eerste transgender in de Kamer’, maar niet alléén dat!” ■

Years and Years

NPO Plus | 2019 | 6 afleveringen

“Deze Britse miniserie volgt een doodgewone familie uit Manchester, die wordt meegezogen in de politieke en maatschappelijke veranderingen door de jaren heen. De serie start in 2019, in het verlengde van de ontwikkelingen van nu: de gevolgen van Brexit, een herverkiezing van Trump en de komst van meer vluchtelingen – en gaat door tot 2034. Met een meeslepend plot, de nodige zwarte humor en geweldige acteurs – zoals Emma Thompson als populistische politica, een soort doorgeslagen Britse versie van Rita Verdonk – gaat deze serie stiekem helemaal niet over de toekomst, maar over de gevolgen van alles wat we nú doen.”

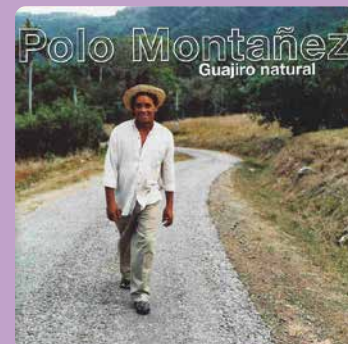
Deze aflevering: de drie tips van... **Anne-Marijke Podt** (1975) is sinds 2014 raadslid namens D66 in Utrecht, waar ze zich bezighoudt met werk, inkomen, schulden, maatschappelijke opvang, asiel en integratie. Daarnaast is zij zelfstandig adviseur voor non-profitorganisaties en overheid én kandidaat voor de Tweede Kamer namens D66 (nummer 26 op de kandidatenlijst 2021).

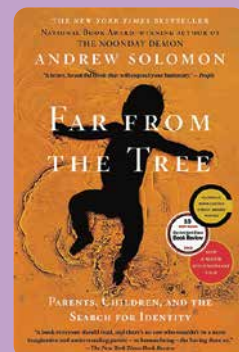
tekst Jan Vincent Meertens

Guajiro Natural (album)

Polo Montañez | 2000

“Iedereen heeft zo zijn eigen kleine en grote gemissen in coronatijd. Ik ben dol op reizen en op dansen – vooral salsa, bachata en andere Latijns-Amerikaanse dansen. Beide liggen al meer dan een jaar stil. Dit album van de veel te jong overleden Cubaanse zanger Polo Montañez is wat minder gelikt dan de veel bekendere *Buena Vista Social Club*-artiesten uit hetzelfde land. Maar het brengt me zelfs op de meest druilerige Nederlandse dag terug naar de dansvloer in Cuba.”

Far from the Tree: Parents, Children and the Search for Identity

Andrew Solomon | 2012

“Dit is voor mij dat ene boek dat je na lezing voor eeuwig opdringt aan vrienden en familie. Solomon deed tien jaar lang onderzoek naar ‘bijzondere families’: gezinnen met een kind dat doof is, met downsyndroom, meervoudige beperkingen, een transgender kind, een hoogbegaafd kind en een kind dat misdaden pleegt – allemaal kinderen die anders zijn dan hun ouders. Het is een echt onderzoeksboek, een flinke pil dus, gebaseerd op heel veel interviews en met veel verwijzingen. Wat me trof is hoe empathisch en persoonlijk Solomon het boek heeft gemaakt. Hij stelt de vraag die iedere ouder – en misschien ook wel ieder kind – kent: in hoeverre accepteer je als ouders je kinderen zoals ze zijn en in hoeverre help je ze om het beste uit hun leven te halen? Of zoals Solomon zelf zegt: *How do we decide what to cure and what to celebrate?* Uiteindelijk draait het boek om veel meer dan ouders en kinderen; het gaat over identiteit, vooroordelen, diversiteit, acceptatie en waartoe we in staat zijn voor en door liefde. Leerzaam en buitengewoon ontroerend.”

draait het boek om veel meer dan ouders en kinderen; het gaat over identiteit, vooroordelen, diversiteit, acceptatie en waartoe we in staat zijn voor en door liefde. Leerzaam en buitengewoon ontroerend.”

PRATEN MET JONGEREN DIE AL MEEPRATEN, IS TE MAKKELIJK

Historisch! Voor het eerst in onze politieke geschiedenis mochten jongeren aanschuiven bij de formatie. De Tweede Kamer stemde namelijk met een ruime meerderheid voor een motie om dit te realiseren, afkomstig van de ChristenUnie en de Partij van de Arbeid – uiteraard immer populaire partijen onder de jongeren in het land. Enfin, informateur Mariëtte Hamer kon aan de slag en eind mei konden dan ook een aantal jongeren hun opwachting maken op het Binnenhof; hopelijk het begin van een nieuwe traditie binnen de kabinetsformatie.

Maar wie goed keek, zag dat de informateur zich misschien wat makkelijk van haar opdracht heeft afgemaakt. De organisaties die aan mochten schuiven waren de Nationale Jeugdraad, de jongerentak van de FNV, de Jonge Klimaatbeweging en, waarom ook niet, de belangenvereniging voor jonge HR-managers. Vier organisaties die al zetelen in het Jongerenplatform van de Sociaal-Economische Raad (voorgezeten door, jawel, Mariëtte Hamer). Vier organisaties die daar al geregeld advies mogen uitbrengen aan het kabinet, en dat hartstikke goed doen.

De jongeren die mee mochten praten waren dus al de jongeren met de meeste ‘macht’ in bestuurlijk Nederland. Zonde, want ook hun organisaties hebben natuurlijk hun eigen politieke doelen en belangen. Dat is

in polderland Nederland geen enkel probleem, maar wanneer je bepaalde mensen met belangen uitnodigt, kies je er ook voor mensen met andere belangen niet uit te nodigen. De FNV en de Jonge Klimaatbeweging zetten zich in voor een basisbeurs en het klimaat, maar is er dan ook aandacht voor het toenemende aantal steekpartijen onder jongeren? Huiselijk geweld? De positie van mbo'ers?

Niets ten nadele van de jongeren die input hebben geleverd aan informateur Hamer, maar dit voorval laat wel zien hoe we nog vaak omgaan met de stem van jongeren in de politiek. Een systematische en inclusieve manier voor jongeren om mee te praten ontbreekt echter nog. Alleen degenen die al een luide en duidelijke stem hebben, worden gevraagd om input. Zijn we niet pas vrij, als iedereen mee kan praten?

En dat terwijl er zoveel mogelijk is. Voor goede ideeën hoeven we niet eens verder te kijken dan het regeerakkoord van 2017. Met het idee van een jongerenparlement, voor het eerst in dit akkoord opgebracht en later in 2019 nog door de koning aangehaald in de troonrede, is in vier jaar tijd niks gedaan. Om nog maar te zwijgen over loting, jongerenfora en online participatie. Praten met de jongeren die al meepraten, is te makkelijk. ■

Léonie Janssen, landelijk voorzitter Jonge Democraten (JD). De JD zijn een onafhankelijke groep politieke jongeren die zich binnen en buiten D66 inzetten om kansen voor jongeren te realiseren en te garanderen: jongedemocraten.nl

Terwijl er in Den Haag ge(in)formeerd wordt, vroeg *Democraat* Boris van der Ham naar zijn kijk op de zaak. Het voormalig Tweede Kamerlid zorgde er in 2012 voor dat niet langer de koning, maar de Kamer de regie heeft over de formatie van een nieuw kabinet. Een gesprek over dualisme, macht en tegenmacht, en het nieuwe formeren.

tekst **Milan Assies**

Hoe de cavia's lopen

INTERVIEW

Na een onwaarschijnlijk rustige campagne in coronatijd, die eindigde met een prachtig resultaat voor D66, vlamde het vuur in de politieke arena alsnóg op tot ongekennde hoogten. Moties van wantrouwen en afkeuring, felle discussies over 'macht en tegenmacht', over de 'bestuurscultuur' en de rol van de Tweede Kamer én over verkenneren passeerden de revue. Wat de impact van deze politieke episode op de lange termijn zal zijn, valt nu nog niet te zeggen. Wel weten we dat deze discussies niet voor het eerst in de Kamer gevoerd worden. Om het verhitte debat in perspectief te plaatsen, ging de redactie te rade bij Boris van der Ham, Tweede Kamerlid voor D66 tussen 2002 en 2012.

Als je het huidige debat over bestuurscultuur en 'macht en tegenmacht' beziet, herken je die dan uit jouw tijd? "Ik kijk er met enige relativering naar. Ik denk dat het goed is om te beseffen dat we in Nederland geen écht duaal systeem hebben van macht tegenover tegenmacht. Al sinds de jaren twintig van de vorige eeuw worden

regeringscoalities gevormd op basis van uitslagen van Tweede Kamerverkiezingen. We hebben trucjes bedacht om alles dualistisch te laten zijn, maar als het echt spannend wordt, dan zie je dat het eigenlijk eenrichtingsverkeer is: een monistisch systeem dus. Een vrij strak gestuurde bestuurscultuur waarin de regering nauw samenwerkt met de coalitiefracties. Oppositiefracties komen er nauwelijks tussen. Ook zie je in zo'n stelsel dat men niet zo goed raad weet met 'lastige' Kamerleden. Terwijl je nou juist als parlementariër op plekken kan porren, trekken en duwen waar een ambtenaar of een minister dat niet kan."

Hoe zinvol is het dan eigenlijk om te streven naar meer dualisme? "Er wordt nu heel veel gepraat over 'de politieke cultuur'. Ik moet dan vaak denken aan een programma uit mijn kindertijd: de AVRO's *Wie-kent-kwis* met Fred Oster. Aan het einde was er een soort race met cavia's. Als jouw cavia in het juiste hokjes ging zitten, dan kon je geld winnen. Vaak waren

Boris van der Ham

(1973) was Tweede Kamerlid voor D66 tussen 2002 en 2012. Hij schreef diverse initiatiefwetsvoorstellen die wet werden, waaronder het schrappen van het verbod op godslastering, het verruimen van de winkeltijdenwet op zondag en de afschaffing van de 'enkele-feitconstructie' (waarmee religieuze scholen homoseksuele leraren konden ontslaan). Daarnaast diende hij vele initiatieven in voor politieke vernieuwing, zoals de wijziging van de formatie waardoor de Tweede Kamer nu de (in)formateur aanwijst.

Momenteel is hij bestuurder in de zorg, het onderwijs en het bedrijfsleven. Daarnaast is hij acteur en schrijver. Dit jaar verschijnt zijn nieuwe boek *Wat vrije mensen bindt*.

"We hebben een monistisch systeem met dualistische trekjes ingericht. Als je dat anders wilt, moet je dat systeem veranderen"

mensen gefrustreerd dat zo'n beestje niet deed wat ze wilden. Dan gingen ze op het dier inpraten of een knuffel geven. Maar als je ervoor wilt zorgen dat die cavia naar het goede hokje loopt, dan moet je natuurlijk de structuur van de hinder-nisbaan in die bak aanpassen.”

Dus zonder structurele – misschien zelfs wel institutionele – aanpassingen, komt er geen culturele verbetering. Bedoel je dat? “We hebben nu eenmaal een monistisch systeem met dualistische trekjes ingericht. Als je dat anders wilt, dan moet je dat systeem veranderen. Dan moet je een premier met een eigen mandaat gaan

“Als Kamerlid moet je tijd in je eigen voorstellen steken. Dan zorg je ervoor dat je niet systeemvolgend bent, maar leidend”

Boris van der Ham tijdens zijn afscheid als Tweede Kamerlid op 9 september 2012.
foto Martijn Beekman

kiezen, of een coalitie gaan kiezen. Dat kán, en daar zijn ook best goede argumenten voor, maar zolang je dat niet doet, dan borrelen die reflexen van dat monistische systeem weer op. Dat betekent natuurlijk niet dat je niets kan doen. Zo heb je in Nederland weleens verkiezingen die alle hoofdrolspelers van een generatie in één keer van het toneel vegen. Denk aan 2002, met de opkomst van Fortuyn. Je vervangt dan de cavia's en hoopt dat ze anders gaan lopen. Er zijn ook andere manieren. Zoals de kiezer de mogelijkheid tot een referendum te geven, een districten-stelsel invoeren of het zwaarder laten wegen van voorkeurstemmen. Maar feitelijk zijn dat allemaal lapmiddelen. Die kunnen heel effectief zijn maar die moet je blijven herijken en bijschaven, wil je die monistische reflex onderdrukken.”

Lapmiddelen? Dat klinkt niet enorm nastrevenswaardig... “Je kan ook zeggen: de democratie zoals we die kennen in Nederland brengt ons heel veel. Feit is dat iedereen met een mening in Nederland die een voetbalstadion aan kiezers weet te verzamelen, in de Tweede Kamer gerepresenteerd is. De opkomst bij verkiezingen in Nederland is daarom ook ongekend hoog als je het vergelijkt met het buitenland. Dat er dan af en toe lapmiddelen nodig zijn om de boel wat bij te sturen, is niet erg. Denk ook aan het openbaar maken van ambtelijke adviezen, of werken met een minderheidskabinet zoals in de Scandinavische landen. Of als Kamerfractie de inhoudelijke structuur van de verschillende ministeries loslaten en veel meer thema-gestuurd worden. Dat geeft parlementariërs de mogelijkheid om veel meer integraal te werken. Ik heb altijd gezien dat de Kamerleden die meerdere portefeuilles onder zich hadden, de sterkste Kamerleden zijn. Je bent namelijk pas écht sterk als je een dossier als de kenniseconomie kan bevechten bij zowel het ministerie van Onderwijs als bij Economische Zaken. Je moet in de politiek de samenhang kunnen pakken die in de samenleving ook speelt. Dan speelt ook nog dat Kamerleden steeds korter blijven zitten. Momenteel verdwijnt bij elke verkiezingen ongeveer de helft van de Kamerleden. Deels door de wisselende gunst van de kiezer, maar ook omdat partijen een grote hang hebben naar nieuwe gezichten. Dit terwijl het Kamerlidmaatschap ook gewoon een vak is dat je moet leren. Ik was in mijn laatste vijf jaar bijvoorbeeld het meest effectief.”

“Stel je voor dat die notities via de koning uitgelekt zouden zijn; dan hadden we een veel groter staatsrechtelijk probleem gehad!”

Het belangrijkste voor een goed functionerende tegenmacht is dus volgens jou sterke, ervaren Kamerleden? “Ja. En die krijg je als je Kamerleden als Renske Leijten en Pieter Omtzigt accepteert en aanmoedigt; met een eigen stijl en zelfstandig. Doe je dat niet, dan krijg je als partij een nare werkcultuur of komt er een breuk, zoals nu met Omtzigt, of nog erger: je oogst middelmatige Kamerleden. Er komen best vaak nieuwe Kamerleden bij me langs voor advies. Ik zeg dan dat ze moeten loskomen van het systeem. Natuurlijk moet je de Kameragenda volgen, maar ga niet bij elk vrij moment denken: *hoe kan ik nu weer reageren op iets dat van de media of een ministerie komt?* Steek tijd in je eigen voorstellen en onderzoek. Dan zorg je ervoor dat je niet systeemvolgend bent, maar leidend. Dat je, bij wijze van spreken, een autonome cavia in die bak wordt. Dat is niet gemakkelijk. Dat vereist ervaring en doorzettingsvermogen.”

Het formatieproces is momenteel een heet hangijzer. Jij hebt aan de wieg gestaan van de huidige opzet van de formatie (zie kader). Wat had je voor ogen toen je voorstelde om de rol van de koning uit de formatie te schrappen? “Tot 2012 ging je na de verkiezingen naar de koningin, als staatshoofd en onderdeel van de regering. Die kon dan bepalen wat de eerste stap zou zijn in het informatieproces. Vervolgens zag je dat de koningin gezien werd als een soort magische kracht die dingen mogelijk maakte die een gewoon mens niet kon – ‘het geheim van Huis ten Bosch’. Terwijl het gewoon de fractievoorzitters waren die in het paleis zeiden: *ik zie dit of dat kabinet wel voor me*, waarna de koningin een optelsom maakte. Daar zit geen magie bij. Je zag wel dat bepaalde draaien richting de Kamer, of veranderingen van inzicht, achter de rug van de koningin gedaan werden.

Dat werd problematisch als het spannend werd, omdat zij dan werd beticht een politieke keuze te hebben gemaakt. Dan werd er bijvoorbeeld gezegd: *de koningin stuurt aan op een links kabinet*. Politici gingen zich dus verschuilen achter een niet-gekozen staatshoofd, waarmee ze die in verlegenheid brachten en zelf wegliepen voor hun verantwoordelijkheid. Dus volgens mij moet je, zélf als je een overtuigde monarchist bent, geen rol voor het staatshoofd in de formatie willen.”

Dus jouw voorstel was ter bevordering van transparantie in het formatieproces, maar vooral ook ter bescherming van het staatshoofd? “Dat klopt. Nadat ons voorstel werd aangenomen, heeft de VVD in samenwerking met Kamervoorzitter Gerdi Verbeet nog de figuur van de ‘verkenner’ in het leven geroepen – een persoon die in de periode tussen verkiezing en de informatie alvast gesprekken voert. Het enige wat toen is vergeten, is die nieuwe figuur ook vast te leggen. Toch heeft die verkenner bij de formatie in 2012 en 2017 heel goed gewerkt. Tót deze keer dan, met het per ongeluk lekken van stukken. Maar moet je je voorstellen dat die notities via de koning uitgelekt zouden zijn; dan hadden we een veel groter staatsrechtelijk probleem gehad! Die kun je namelijk niet naar de Kamer roepen, zoals nu wel kon. De verkenners legden verantwoording af, er werd gedebatteerd. Zo hoort dat in een democratie. En na al het gedoe, is het formatieproces gewoon voortgezet. Eigenlijk ging het heel natuurlijk. Ik dacht: *zie je wel, de Kamer kan dat best.*” ■

Het ‘nieuwe formeren’

Op initiatief van D66-Kamerleden Boris van der Ham en Gerard Schouw besloot de Tweede Kamer op 27 maart 2012 artikel 139a van het Reglement van Orde, het artikel dat gaat over formaties, aan te passen. Hiermee werd de rol van de koning(in) uit het formatieproces gehaald. De Tweede Kamer benoemt sindsdien na de Tweede Kamerverkiezingen zelf een (in)formateur.

Lees meer over dit onderwerp in onze historische rubriek op p.46!

LEDEN AAN HET WOORD

Raadslid worden – ook iets voor jou?

tekst **Caïne Roland**

Met het prachtige resultaat van de Tweede Kamerverkiezingen vers achter de kiezen, komen de gemeenteraadsverkiezingen alweer in zicht. Stemmen doen we pas volgend jaar, maar je kandidaat stellen als raadslid doe je deze zomer al!

Op 16 maart 2022 vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. D66-afdelingen zijn al maanden druk met de voorbereidingen. Denk aan het schrijven van het verkiezingsprogramma, het samenstellen van een campagne team en het organiseren van de lijsttrekkersverkiezing en de kandidatenlijst.

De kandidaatstelling voor aspirant-raadsleden begint deze zomer al. Kijk op de website van jouw lokale D66-afdeling voor het tijdpad; de data verschillen per afdeling. Dat geldt ook voor het profiel, dat in het voorjaar is vastgesteld door de afdelingsleden.

Het raadslidmaatschap vult gemiddeld een halve werkweek. Die uren besteed je aan stukken lezen, vergaderen, werkbezoeken afleggen en het voorbereiden van standpunten die betrekking hebben op jouw portefeuille(s). Je maandelijkse vergoeding is afhankelijk van het aantal inwoners van de gemeente.

En hoe gaat het verder na je kandidaatstelling? De verkiezingscommissie controleert of kandidaten aan de criteria voldoen; vervolgens stelt de lijstadviescommissie een advieslijst op, waarna de afdelingsleden middels e-voting de lijstvolgorde bepalen.

Democraat vroeg drie oud-raadsleden naar hun ervaringen in de lokale politiek.

Hülya Kat

Was raadslid in Velsen (2010-2018) en Amsterdam (2018-2021), is nu Tweede Kamerlid.

“De kleine overwinningen zijn het mooist”

“Tijdens mijn studie in Groningen werd ik politiek actief. Partijen als de LPF kwamen op, die de multiculturele samenleving mislukt verklaarden. Dat vond ik het moment om op te staan: ik heb een Turkse achtergrond maar ben geboren in Nederland. Ik kwam in 2010 in de raad in Velsen, mét voorkeursstemmen. Dat gaf me vertrouwen, dat mensen zich via mij betrokken voelen bij de lokale politiek. Een diverse en inclusieve maatschappij moet afgespiegeld worden in de politiek. Helaas zijn er weinig jongeren, vrouwen en bi-culturelen die zich kandidaatstellen. Als je wil meebeslissen, moet je dat zeker doen!

Het mooist zijn de kleine overwinningen. Zo werd in Velsen onze motie waarin we opriepen om te mogen experimenteren met gereuleerde wetteelt aangenomen. Als raadslid heb je vooral energie en een hart op de juiste plek nodig. Verder helpt goed zitvlees en een lange adem, haha. De vergaderingen duren best lang. Mensen zullen veel vragen stellen, maar je hoeft niet alles zelf op te lossen. Je leert samenwerken, ook met andere partijen. En het is fijn om te sparren en coaching te krijgen. Dat heb ik zelf een beetje gemist in het begin. Ja, nieuwe raadsleden mogen mij zeker mailen als ze willen dat ik even meedenk!”

Jan-Willem Langenbach

Was lijsttrekker en raadslid in Rhenen (2018-2021), studeert nu scheikunde.

“Je hebt superveel vrijheid in je werk”

“Zoals veel anderen ben ik het raadslidmaatschap ingerold. Ik zat vier jaar in de Rhenense jongerenraad en woonde vergaderingen bij als fractievoorloer van D66. Als je wil weten of het werk bij je past, sluit dan gewoon een keer aan! Het is best spannend om je te kandideren. Dat vond ik ook, zeker omdat ik pas 19 was, maar je ontwikkelt je op totaal nieuwe vlakken. Verder is het niet erg om fouten te maken. Ik moest zelf wel eens terugkomen op iets wat ik had gezegd wat niet waar bleek te zijn. Als je open en eerlijk bent, is er geen probleem.

Het geeft de meeste voldoening om samen iets voor elkaar te krijgen. Zo zijn we gestart met een burgerpanel. Er wonen 20 duizend mensen in Rhenen; duizend daarvan krijgen een paar keer per jaar een enquête. Ze mogen meedenken over bijvoorbeeld parkeren en windmolens. Lastige onderwerpen, waar iedereen iets anders van vindt, daarom is hun input enorm waardevol voor ons. Daarnaast kom je op allerlei plekken. Je kunt op de fiets stappen naar een nieuwbouwproject en aanbellen om te vragen wat mensen van hun nieuwe wijk vinden. Je hebt superveel vrijheid in je werk, het is allesbehalve stoffig!”

Harma van der Roest

Was raadslid en fractievoorzitter (2010-2021) in Midden-Drenthe, is nu talentscout voor D66 Drenthe.

“Je kunt echt iets voor mensen betekenen”

“Het was geen heel bewuste keuze om raadslid te worden. Ik was al langer actief in de partij en heb altijd last gehad van een positieve bemoeizucht, haha. Uiteindelijk heb ik het raadswork elf jaar gedaan. De enige reden dat ik nu stop, is omdat ik ga verhuizen. Het is nooit hetzelfde, heel veelzijdig en je leert steeds bij. Ik denk dat iedereen raadslid kan worden. Je hoeft niet direct alles te weten: als je bezig bent met onderwijs, ga er dan naartoe. Dat geeft nieuwe input die je enorm kan verrassen. Er wordt nog steeds te veel óver mensen gepraat in plaats van mét ze.

Ik hoop dat de volgende generatie aan de slag gaat met de bestuurscultuur. Openheid van bestuur is een echt D66-onderwerp. Vergaderingen horen in de openbare raadszaal thuis, niet achter gesloten deuren. Het is belangrijk om zichtbaar en benaderbaar te zijn. Tijdens de campagne in 2014 hadden we bijvoorbeeld een campagnewinkel; mensen konden een maand lang met vragen of plannen bij ons komen. Zo kom je in contact en zie je wat voor hen belangrijk is. Het zijn de kleine dingen uit de omgeving die impact maken, niet alleen grote zaken. Je kunt dan echt iets voor mensen betekenen!” ■

In gesprek met...

DUBBELINTERVIEW

Democraat brengt twee generaties Haagse Hanneke bij elkaar: Hanneke Gelderblom-Lankhout (1936) en Hanneke van der Werf (1984). Een gesprek over vrouwen in de politiek, samenwerken, macht, tegenmacht en de media. En over de geestelijke mobiliteit van D66.

tekst **Jan Vincent Meertens**
foto's **Jeroen Mooijman**

“Een generatie later heb ik ervoor gezorgd dat Haagse ambtenaren 6,5 week volledig betaald ouderschapsverlof kunnen opnemen”

— HANNEKE
VAN DER WERF

Hanneke van der Werf (W): “Ik ben in 2010 lid geworden van D66. Ik voelde me aangetrokken door de stijl van politiek bedrijven van Alexander Pechthold. Mensen zeggen dat D66 sindsdien meer een bestuurderspartij is geworden. Ik ervaar die verandering wel in de structuur van de partij, die is professioneler geworden, maar niet in het type mensen of ideeën. D66'ers hangen niet een bepaalde stroming aan, wij zijn pragmatisch. We kijken naar de problemen die spelen in de maatschappij om vervolgens te zoeken naar goede, oplossingsgerichte ideeën.”

Hanneke Gelderblom-Lankhout (GL): Ik ben lid sinds het oprichtingscongres in Krasnapolsky in 1966. De campagne van Van Mierlo sprak mij enorm aan. Die eeuwige zuilen in de politiek, daar hadden we helemaal niets mee. Het is ons eindeloos nageroepen: *jullie hebben geen ideologie!* Nee, die hebben wij dus juist niet. Het gaat om oplossingen vinden vanuit de praktijk. In samenwerking met mensen die bereid zijn mee te denken in de richting van die oplossing. Die werkwijze is altijd zo gebeven bij D66, dat herken ik ook volledig in Hanneke.”

W: “In Nederland-polderland moet je samen tot een oplossing komen. Het grote voordeel daarbij is dat de aanpak ook breder gedragen wordt. Dat je soms met GroenLinks en een andere keer met de VVD tot een oplossing komt, is geen schande. Ik heb van mijn ouders geleerd om te kijken naar wat ons verenigt. Dat is ook wat mensen van de politiek mogen verwachten: dat we niet alleen

maar bezig zijn met wat er niet kan, of op wie we niet willen lijken, of wie er moet hangen.”

GL: “In 1970 kwam D66 voor het eerst in gemeenteraden. Ik was destijds een van de weinige vrouwen in de politiek met jonge kinderen. We hadden toen nog geen crèches. Maar de commissievergadering was soms pas na twaalf uur 's middags afgelopen. Ik ben naar de PvdA-wethouder gegaan en legde hem mijn probleem voor: de kinderen moeten tussen de middag opgevangen worden. Die was het met me eens, hij zei: *jij schrijft de verordening, ik zorg dat het op de begroting komt*. En zo hebben wij samen de eerste kinderopvang geregeld. Gewoon het feit dat je zelf een opening maakt, leidt tot samenwerking.”

W: “Terwijl mijn eigen dochter met drie maanden al naar de opvang ging. De tijden zijn dus enorm veranderd. Maar er valt op dat thema nog steeds veel te doen en te verbeteren. Zo heb ik ervoor gezorgd dat het ouderschapsverlof – of het vaderschapsverlof, waar het in de praktijk vaak op neer komt – voor Haagse ambtenaren volledig doorbetaald wordt voor minimaal 6,5 week. Zodat ook vaders al vroeg een rol krijgen in de opvoeding van hun kind. Zo zie je maar, de tijd laat zien dat vooruitgang nodig blijft. Want we zitten hier nu met twee generaties Hanneke, die allebei hebben gesleuteld aan de combinatie van arbeid en zorg. Ik vind het heel leuk om te zien wat voor vrouwen wij als partij afleveren. Dat er ondanks het generatieverschil zoveel rode

“Waar ik in de Eerste Kamer altijd voor gepleit heb, is een horizonbepaling: dit was de bedoeling, maar dóet die wet dat ook?”

– HANNEKE
GELDERBLOM-
LANKHOUT

draden zijn in hoe je in het leven staat en hoe je vindt dat de rolopvatting van de politiek en van onze partij zou moeten zijn.”

GL: “Met al die sociale media is dat tegenwoordig niet altijd makkelijk voor vrouwelijke politici. Ik begrijp dat jij te maken had met zogeheten haattweets?”

W: “Ja, ik had zelfs de twijfelachtige eer op het baggertweetlijstje van *De Groene Amsterdammer* te staan. Een lijstje met vrouwen die relatief gezien de meeste haatdragende tweets aan hun adres krijgen. Als je al wat langer meedraait in de politiek, kun je op een gegeven moment denken: *het zal wel*. Ik hoop vooral dat andere vrouwen zich hierdoor niet laten afschrikken. Ik denk ook dat het heel belangrijk is om je te realiseren dat er – naast de mensen die altijd negatief zijn – ook mensen bij zitten die zich geen raad weten met een bepaald onderwerp en dan via internet makkelijker hun frustraties uiten. Ik heb mensen er wel eens op aangesproken en dan kreeg ik een schrikreactie: *zo bedoelde ik het eigenlijk helemaal niet*, zeiden ze dan.”

GL: “In onze tijd was die blootstelling in de media toch heel anders. In het torentje bij het oude stadhuis hadden wij een eigen keukentje. Als de raad dan uitliep, kwamen de journalisten naar onze fractiekamer want wij hadden koffie. Wij konden onze aanwezigheid in de media beter managen. *Als jullie iets willen weten: kom maar, vraag maar*. Maar als ik zei dat de informatie nog vertrouwelijk was, dan moest de journalist dat vertrouwen niet schenden, anders hoefde hij niet meer bij me langs te komen. En dat werkte perfect.”

W: “Dat is nog steeds zo. Als journalisten bellen, is het niet alleen maar om een *quote*. Soms willen ze ook weten hoe iets tot stand is gekomen of waar ze op moeten letten als ze naar een debat kijken. Dan kan je gerust zeggen dat je op de achtergrond wel wat wilt vertellen, maar dat je er niet over geciteerd wilt worden. Ik heb nog nooit meegemaakt dat een journalist dat dan wel deed. En wat betreft sociale media, daarin zie ik óók grote voordelen. Je kan als politicus een eigen podium creëren en je eigen achterban bereiken. Laten zien wat je doet, zonder daarbij louter afhankelijk te zijn van de journalistiek.”

GL: “Wat ik trouwens mis bij veel journalisten, maar ook bij Kamerleden zelf, is het terugkijken.

Waarom heb ik toen voor deze oplossing gekozen? En blijkt deze oplossing ook te werken? Waar ik in de Eerste Kamer altijd voor gepleit heb, is een horizonbepaling in wetgeving: *dit was de bedoeling, maar dóet die wet dat ook?* Bij sommige wetten kan dat pas na drie jaar en bij andere moet dat na een half jaar. Maar dat doen we niet. Als ik in de Eerste Kamer een socialezekerheidswet kreeg, ging ik eerst naar de ambtenaren in Den Haag. Dan vroeg ik: *dit artikel, kan jij daar mee werken?* Als dat niet zo was, dan meldde ik dat aan de staatssecretaris. En dan ging zo’n wet soms terug naar de Tweede Kamer.”

W: “Inderdaad, niet alleen de toetsing vooraf, maar ook achteraf is heel belangrijk. Er wordt te weinig teruggeblikt op hoe iets eigenlijk heeft gewerkt. Dat zien we nu terug in de kinderopvangtoeslagaffaire. Er was destijds terecht opwinding over fraude met toeslagen. Daar is terecht wetgeving over gemaakt. Maar het heeft erg lang geduurd voordat reflectie op die wet echt op stoom is gekomen.”

GL: “Ik gebruik als voorbeeld vaak Srebrenica waar ik middenin zat vanuit de Raad van Europa. Wij hadden in Nederland een wat pacifistische minister van Defensie [*Relus ter Beek, red.*]. Die zei: *we gaan op vredesmissie, we hebben blauwe vesten en blauwe petten en dus geen zwaardere wapens nodig*. Onze militairen hebben dat in de Tweede Kamer afgeraden, maar het is toch goedgekeurd. Mijn Deense collega’s zaten in Tuzla, met dezelfde missie. Zij hadden wel tanks en vroegen of we in Nederland gek waren geworden.”

W: “Soms maken we wetten te globaal, waardoor het onduidelijk is wat mensen moeten doen. Maar veel vaker slaan we juist door, waardoor je allemaal uitzonderingssituaties creëert die elk een individuele aanpak nodig hebben maar waar vervolgens in de uitvoering geen plek voor is. Dat is iets waar we ons heel bewust van moeten zijn. De praktijk blijkt niet zo maakbaar, als je het op papier moet zetten.”

GL: “Daar is D66 juist zo voor nodig, omdat wij niet vanuit de ideologie zeggen: *zo moet het en de ambtenaar moet het maar uitvoeren*. Wij zijn veel meer van: *werkt dit ook?*

W: “Als Kamerlid ben je gekozen om het kabinet te controleren. Dat is een van onze belangrijkste

taken. In die zin heb ik me ook verbaasd over de coalitieoverleggen. Ik denk dat het heel normaal is dat je een aantal basisafspraken maakt over waar je naartoe wilt. Maar het minutieuze managen van de weg daar naartoe is te veel een onderdeel geworden van die basisafpraak. Daarmee beknot je parlementariërs. Als onze controletaak verwordt tot het managen van regeerafspraken, waar ben je dan Tweede Kamerlid voor geworden? Dan kan je beter politiek assistent van een bewindspersoon worden.”

GL: “Het gaat niet meer om ‘wat willen wij samen?’, maar om: ‘wie moet er hangen?’. Dat is niet de manier die we bij D66 voorstaan. Wat is de oplossing voor dit probleem? Hoe kunnen we met meer openheid en controle toch wel een regeerakkoord sluiten. Er moet wel geregeerd worden. Dat proef ik eigenlijk alleen bij D66.”

W: “Ik vind het fijn dat ik op een moment instap waarop we met z’n allen constateren dat dit zo niet werkt. Dat moeten wij op zijn *D-zesenzestigst* anders invullen. Een andere bestuursstijl en vernieuwing van de politieke cultuur is noodzakelijk. Daar hebben we als partij voor gekozen en ik zie ook dat dit prioriteit heeft binnen onze fractie.”

GL: “Dus samen aan oplossingen werken in plaats van scoringsdrift om opponenten af te schieten, in de geest van Hans van Mierlo: vrijzinnig en met geestelijke mobiliteit.” ■

Hanneke Gelderblom-Lankhout
(1936)

Van huis uit architecte. Werd in 1966 lid van D66. Trad in 1970 toe tot de eerste D66-fractie in de Haagse gemeenteraad. Na twaalf jaar in de raad, was ze dertien jaar (1986-1999) lid van de Eerste Kamer namens D66, waarvan vijf jaar lid van de Raad van Europa. Hield zich in de senaat met name bezig met volkshuisvesting, sociale zaken en buitenlandse zaken.

Hanneke van der Werf
(1984)

Was onder meer politiek redacteur bij de NOS. Werd in 2010 lid van D66. Trad in 2014 toe tot de D66-fractie in de Haagse raad. Was daarnaast ook persvoorlichter voor de Tweede Kamerfractie van D66. Op 31 maart 2021 werd zij beëdigd als Tweede Kamerlid namens D66. Portefeuilles: veiligheid, terrorisme, drugs, prostitutie & mensenhandel, asiel & migratie.

REPORTAGE

Ter land, ter zee en in de lucht

D66 Amsterdam maakt zich op voor de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022. Wonen en bouwen is een belangrijk thema in het concept-verkiezingsprogramma, dat deze zomer zal worden voorgelegd aan de leden.

tekst **Frans Dijkstra**

Het belofde een mooie lentedag te worden, toch verschenen er tientallen gezichten op het computerscherm van het Amsterdamse D66-bestuur. Ze kwamen voor de algemene ledenvergadering en – misschien belangrijker – een eerste aanzet voor het programma waarmee D66 in maart volgend jaar opnieuw de grootste partij van Amsterdam wil worden.

Virtuele post-its
De afdeling heeft ruime ervaring met online vergaderen, toch levert het verzamelen van losse ideeën uitdagingen op. De techniek helpt met virtuele plakbriefjes die iedereen kan toevoegen. Maar een discussie komt moeilijk op gang. “Wie heeft een wethouder toerisme voorgesteld? Of wil die anoniem blijven?” De 52 deelnemers op dat moment gaan uiteen

naar verschillende digitale thema-kamers. De meeste belangstelling trekt het thema wonen, met 13 mensen. Vreemd genoeg trekt onderwijs, hét D66-speerpunt, maar vijf mensen. Dat verbaast Marlies van Gelderen niet. Zij is voorzitter van de kennisgroep Wonen van D66 Amsterdam. “Met onderwijs heb je in sommige fasen van je leven te maken. Wonen doe je je hele leven. Het houdt iedereen in Amsterdam bezig.”

Geen plaats voor middeninkomens
De woningnood dreigt de stad te ontwrichten: sociale huurwoningen zitten vol, ook met hogere inkomens die blijven plakken, en de vrije sector is zo duur geworden dat weinigen die nog kunnen betalen. De middeninkomens hebben het nakijken. Tussen arm en rijk is geen plaats meer voor het cement van de middeninkomens. Van Gelderen werkt met haar kennisgroep aan veel meer dan alleen het verkiezingsprogramma. “We willen een uitgebreider woonprogramma schrijven. De bouw, de regulering, de financiering en de markt, het is allemaal zo complex dat we behoefte hebben aan meer dan alleen de hoofdlijnen van een verkiezingsprogramma. Bovendien komen we dan beter beslagen ten ijs als we onderhandelen over de coalitie.”

De lucht in, maar hoe hoog
Veel is afhankelijk van landelijk en provinciaal beleid. Maar uiteindelijk moet de eerste paal de grond in van de gemeente. “De gemeente moet ook kritisch naar zichzelf kijken”, vindt Marlies van Gelderen. “Er ligt een opeenstapeling van regels, procedures en ambities. Dat vertraagt. Mogelijk dat een lokaal woonpact tussen gemeente, ontwikkelaars, beleggers en corporaties, met heldere uitgangspunten en gedeelde ambities, de bouw kan versnellen.”

De Amsterdamse D66'ers hebben al eerder gekozen om hoogbouw mogelijk te maken, ondanks de traditionele Amsterdamse weerzin tegen

GR2022: Doe mee!

Wil jij graag een rol spelen bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022, dan is dit hét moment om actief te worden. De komende maanden zijn veel vrijwilligers druk in de weer met de voorbereidingen, daarbij is alle hulp welkom.

Neem contact op met je afdelingsbestuur en vraag bijvoorbeeld naar de mogelijkheden om:

- jezelf verkiesbaar te stellen voor de kandidatenlijst;
- een bijdrage te leveren aan het verkiezingsprogramma voor jouw gemeente;
- of de mooiste campagne ooit neer te zetten!

Contactgegevens vind je in **MijnD66.nl** of kijk op de website van jouw afdeling: **d66.nl/partij/d66-in-het-land**

Heb je vragen als bestuurslid? Bekijk het *Handboek GR2022* – of neem contact op met onze landelijke verenigingsadviseurs – via het verenigingsdashboard in **MijnD66.nl**

“We moeten de lucht in, maar hóe hoog, dat is de vraag. We willen ook een leefbare stad”

– **MARLIES VAN GELDEREN**
(VOORZITTER KENNISGROEP WONEN)

torenflats. “Ja, we moeten de lucht in”, zegt Van Gelderen. “Tenminste, op sommige plaatsen in de stad. Maar hóe hoog, dat is de vraag. Hoe hoger je gaat, des te duurder het wordt. We willen ook een leefbare stad. Amsterdam is beroemd om zijn menselijke maat. We zijn gehecht aan het leven op de stoep voor je deur, dat bij hoogbouw nauwelijks meer bestaat. In een stad als New York, met zijn spectaculaire hoogbouw, liggen de meest gewilde buurten in oude delen van Manhattan waar de gebouwen betrekkelijk laag zijn.”

Stadswijken op het water
De een wil de lucht in, een ander wil het water op. D66-fractieleider en onbetwist lijsttrekker Reinier van Dantzig heeft al een voorschot genomen op de partijdiscussie: bouwen op het water. Geen woonboten of watervilla's, maar hele stadswijken die op het water drijven. “Als ik naar de kaart van Amsterdam kijk, dan zie ik vooral kansen op het water. Een drijvend IJburg 3, een park in het Oosterdok, woningen in de havens.” Van Dantzig heeft zelfs al een drijvend lint van Amsterdam naar Almere voor

ogen. Hij ziet “complete wijken met veel groen, goede infrastructuur en zeker vijf woonlagen met betaalbare appartementen”.

In de Haven-Stad die Amsterdam gaat bouwen, zou tijdelijk een drijvend buurtje met betaalbare huurwoningen voor starters kunnen komen. Als de Haven-Stad van de grond komt, kan het hele complex naar elders worden gesleept. In de onmiddellijke toekomst zal er nog op grond moeten worden gebouwd. Van Dantzig: “Er is nog wel ruimte te vinden voor 50.000 tot 70.000 woningen, door te verdichten bij stations en op bedrijventerreinen. Maar dan moeten we echt iets anders vinden als je geen natuurgebied wilt opofferen.”

Historische lijn

Van Dantzig trekt een historische lijn door. “In feite heeft Amsterdam

“Als ik naar de kaart van Amsterdam kijk, dan zie ik vooral kansen op het water”

– REINIER VAN DANTZIG (LIJSTTREKKER)

Beeld Isabel Nabuurs / schoonschipamsterdam.org

**Herindelingen:
Amsterdam &
Weesp**

De Eerste Kamer heeft op 8 juni 2021 het wetsvoorstel voor de herindeling van Weesp en Amsterdam aanvaard. Dit betekent dat Weesp vanaf 24 maart 2022 onderdeel wordt van de gemeente Amsterdam. Weesp wordt een ‘stads-gebied’ en krijgt een gekozen bestuurscommissie. Het dorp Driemond, dat nu nog valt onder het bestuur van Zuidoost, wordt in maart 2022 toegevoegd aan stadsgebied Weesp.

De leden van D66 Amsterdam hebben Ron Anches (Weesp-Driemond) en Reinier van Dantzig (Amsterdam) tot lijsttrekkers verkozen voor de verkiezingen op 16 maart 2022. Voor Anches zal het de eerste keer zijn dat hij de lijst zal aanvoeren in Weesp, Van Dantzig is hiermee voor de tweede keer lijsttrekker voor D66 Amsterdam.

Ron Anches

Reinier van Dantzig

altijd op water gebouwd, alleen werd dan eerst het water gedempt en het nieuwe land opgespoten. Dat kunnen we met de nieuwste techniek overslaan. Dan hoeft water niet duurder te zijn dan een bedrijventerrein. Zeker als je kansen benut om huizen te prefabriceren.” Van Dantzig ziet nog een voordeel: biodiversiteit. De vissen zullen het prima vinden onder de huizen, denkt hij. “We kunnen het water juist verrijken met meer broedplaatsen voor vogels en vissen, zodat je ook in Amsterdam midden in de natuur kunt wonen.” ■

Zoals in elke vereniging, bloeit ook bij D66 regelmatig iets moois op tussen actieve leden. In dit nummer portretteren we Diederik Brink (39) en Debbie van Veen (35) met hun dochtertje Lara (1) uit Amsterdam.

tekst en foto **Jan Remmert Fröling**

Hoe is jullie romance begonnen?

Diederik: “Dat is nu ruim drie jaar geleden. We waren allebei kandidaat voor de stadsdeel-commissie Amsterdam Centrum; Debbie in Centrum-West en ik in Centrum-Oost. We waren allebei gebeld of we naar de nieuwjaarsborrel in Café Orloff op het Kadiksplein konden komen om met leden, bestuur en andere kandidaten kennis te maken.”
Debbie: “Het was op 4 januari 2018, zo rond een uur of negen, dat we aan elkaar voorgesteld werden. En weet je wat nou zo bijzonder is? Exàct twee jaar later, op 4 januari 2020, op hetzelfde uur, is onze dochter Lara geboren! Ik weet nog dat ik net bevallen was en bedacht dat er iets met de datum was. Ik heb het toen opgezocht en zag het moment dat wij elkaar voor het eerst leerden kennen op de website van D66 staan. Geweldig, toch?”

Sloeg de vlam meteen in de pan tijdens die borrel?

Debbie: “Nou nee. Het was echt een eerste ontmoeting. Vanaf dat moment kwam de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen op gang en leerden we elkaar beter kennen. We moesten veel flyeren en dat wilden we dan altijd met zijn tweeën doen...”
Diederik: “... ja, ik kan me goed herinneren dat ik elke keer dacht: *oh, gelukkig, Debbie komt ook, dan kunnen we weer samen flyeren!* We zochten elkaar dus wel op.”

Debbie: “Wat me ook erg bijgebleven is, is de kou en dat we dan tóch zo graag wilden flyeren. Het was weliswaar maart, maar we stonden daar echt in dikke lagen kleding flyers uit te delen en verhalen aan elkaar te vertellen.”
Diederik: “Op een zeker moment was er een debat en ik vond het wel een idee om dat samen voor te bereiden.”
Debbie: “Het begon ermee dat hij me uitnodigde om koffie te komen drinken om het debat voor te bereiden, maar al snel nodigde hij me uit om te blijven eten. Toen we eenmaal moesten beginnen met voorbereiden, kwam daar natuurlijk helemaal niets van terecht.”

Diederik: “Het enige waar we over gekletst hebben, is over Amerika en Rusland en waarom we dat zo interessant vonden. We raakten niet uitgepraat! Het eind van het liedje was dat we ons enorm moesten haasten...”
Debbie: “... maar gelukkig waren we op tijd bij het debat. En ondanks dat we het niet hadden voorbereid, ging het heel erg goed!” ■

OPROEP

Hebben jullie elkaar (ook) leren kennen bij D66? En willen jullie samen geportretteerd worden in de Democraat? Stuur een mail met jullie contactgegevens naar: democraat@d66.nl

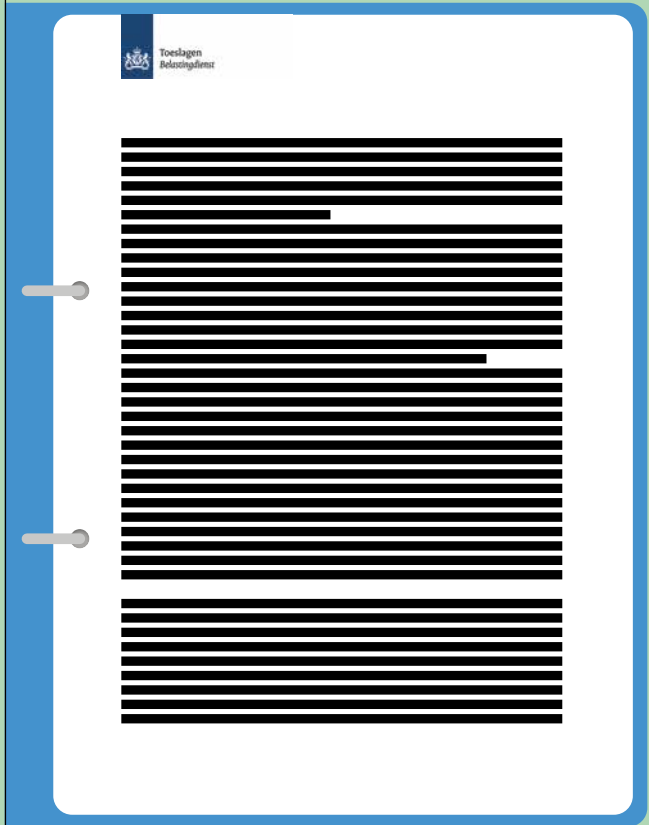
De
raadsgriffie

De functie van raadsgriffier is ingevoerd met de Wet dualisering gemeentebestuur in 2002. Kerntaak van de raadsgriffie (de griffier en zijn of haar medewerkers) is het ondersteunen en adviseren van de gemeenteraad, de raadsleden, de raadscommissies en de raadsfracties bij hun volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende rol. De raadsgriffie levert zo een cruciale bijdrage in het functioneren van de lokale democratie.

UITGELICHT

Macht en tegenmacht in de lokale politiek

tekst **Lisanne van 't Riet**

Met de gemeenteraadsverkiezingen in aantocht, vroeg de redactie van *Democraat* zich af: speelt het landelijk debat over macht en tegenmacht ook op lokaal niveau? Wat zijn daarbij de overeenkomsten en de verschillen? We gingen te rade bij raadsgriffier **Geert van Soest**.

1. Waar ging het landelijk debat over macht en tegenmacht ook alweer over?

Heel kort samengevat gaat het over het (gebrek aan) vertrouwen en het evenwicht tussen de uitvoerende macht – het kabinet – en de controlerende tegenmacht – de Kamer. De directe aanleiding was de kinderopvangtoeslagenaffaire (o.a. aangezwengeld door Kamerlid Omtzigt) die de val van het kabinet-Rutte III inluidde. De daaropvolgende Verkennersaffaire (‘positie Omtzigt, functie elders’) leidde vervolgens tot een heftig Kamerdebat over de gebrekkige informatievoorziening van het kabinet aan de Kamer en de ‘Rutte-doctrine’ (informatie niet herinneren, vastleggen of vrijgeven) die hieraan ten grondslag zou liggen. Voorlopige conclusie: het vertrouwen en het evenwicht tussen macht en tegenmacht is zoek.

2. Is de positie van de gemeenteraad hetzelfde als die van de Tweede Kamer?

Nee, de positie van de gemeenteraad (en die van Provinciale Staten) is steviger dan die van de Tweede Kamer. Artikel 125 van de Grondwet plaatst hen ‘aan het hoofd’ van gemeente (respectievelijk provincie). Een ander groot verschil tussen beide plaatsen van gekozen volksvertegenwoordiging betreft de leden: het Tweede Kamerlidmaatschap is een *fulltime job*; de gemeenteraad (en Provinciale Staten) bestaat uit parttime politici die het politieke werk doorgaans naast andere werkzaamheden uitvoeren. Hierdoor is het makkelijker voor raadsleden om dicht(er) bij de samenleving te staan, maar moeten zij ook alerter zijn op (schijn van) belangenverstrengeling, bijvoorbeeld vanwege persoonlijke betrokkenheid bij een onderwerp waarover gestemd moet worden.

3. Hoe is de informatievoorziening van gemeentebestuur naar gemeenteraad geregeld?

Het college van burgemeester en wethouders (B en W) heeft een actieve informatieplicht naar de gemeenteraad. Dit staat in de Gemeentewet, zoals deze van kracht is sinds 7 maart 2002 (invoering Wet dualisering gemeentebestuur). Het college van B en W is verplicht om de gemeenteraad alle informatie te verstrekken die hij nodig heeft om zijn taak goed uit te oefenen. “Het college moet dan ook inschatten wat de gemeenteraad nodig heeft om zijn werk te doen”, vertelt D66’er Geert van Soest, raadsgriffier bij de gemeente Venlo. “Als het gemeentebestuur zich niet aan deze verplichting houdt, dan kan zij van de een op de andere dag worden afgezet.” De plicht kan echter ook misbruikt worden: als een gemeentebestuur al haar informatie pontificaal over de muur gooit, gaat de gemeenteraad al gauw ten onder. Dit wordt dan ook beschouwd als een slechte uitvoering van de actieve informatieplicht. Van Soest: “Het college hoeft dus niet álles te delen, maar wel alle *relevante* informatie.”

4. Hebben raadsleden dezelfde instrumenten als Kamerleden – zoals de griffie?

Volgens Van Soest werken de verschillende onderdelen op lokaal niveau beter met elkaar samen. Zo speelt de raadsgriffie een prominentere rol en zit deze dichterbij de politiek dan de Kamergriffie. “We maken weliswaar geen officieel deel uit van de ambtelijke organisatie, maar we zitten er wel. Het zijn onze collega’s.” Dat is een groot verschil met de Tweede Kamer, waar de griffie letterlijk en figuurlijk verder afstaat van de departementen. Ook is het in veel gemeenten geregeld dat raadsleden inhoudelijke vragen mogen stellen

aan ambtenaren, terwijl dit op landelijk niveau verboden is. Gemeenten mogen zelf bepalen of ze dit toestaan. Volgens Van Soest maakt dit het raadswerk veel makkelijker. “Hoe makkelijk is het dat je als raadslid de telefoon mag pakken, de ambtenaar even opbelt en een inhoudelijke vraag kan stellen over een bepaald voorstel? Waarom zou je daar de wethouder mee lastig vallen, zoals in de landelijke politiek nu iedere keer gebeurt?”

5. Gebruikt de gemeenteraad zijn controleinstrumenten voldoende?

Niet altijd. Net zoals het op landelijk niveau belangrijk is om ‘dossiervreter’ te hebben, geldt dit ook voor de gemeenteraad. Helaas zwemmen er nog maar weinig van die dossiervreter in de lokale vijvers waar partijen uit kunnen vissen. Vooral in kleine gemeenten is dit een groot probleem. Extra ondersteuning kan het raadswerk beter en vooral aantrekkelijker maken. Volgens Van Soest is bij zowel gemeenten als provincies op twee niveaus versterking mogelijk. Allereerst bij de griffie, die raadsleden van toegesneden informatie kan voorzien mits zij voldoende capaciteit heeft. Daarnaast bij de fractieondersteuning, die politici aanvullende politieke support kan bieden. Volgens Van Soest zou dit kunnen zorgen voor een beter gemeentebestuur en voor betere gemeentepolitiek. “Als dat weer zorgt voor een meer aantrekkelijke positie als raadslid, is de cirkel rond.” ■

BURGEMEESTER IN BEELD

Meewerkend voorvrouw

D66 wil dat mensen hun burgemeester direct kunnen kiezen. Want deze bestuurder is niet alleen verantwoordelijk voor openbare orde en veiligheid, maar geeft zijn of haar gemeente smoel. Deze aflevering: Christine van Basten-Boddin.

tekst **Marcella Heijboer**

“Ze is eigenlijk al een beetje burgemeester, ze mist alleen nog een gemeente”, zeiden collega’s van de Universiteit Maastricht in 2015. In februari 2016 was het zover, toen Christine van Basten-Boddin werd geïnstalleerd als eerste burger van Beek, in Zuid-Limburg, de omgeving waar ze opgroeide.

Zij-instromer

Na het doorlopen van het Oriëntatieprogramma voor Burgemeesters, een initiatief van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, kwam Van Basten als zij-instromer in het lokale bestuur. Bij de D66-afdeling Valkenburg aan de Geul had ze al vlieguren gemaakt als burger-commissielid, nadat plek 4 op de kandidatenlijst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 onvoldoende bleek voor een zetel. “Ik had zo’n honderd voorkeurstemmen, voornamelijk van mijn hardloopleubje”, herinnert ze zich lachend. Haar ervaringen als directeur van een onderzoeksinstituut bij de Universiteit Maastricht, waar ze zelf rechten studeerde, en een aantal stages bij ervaren burgemeesters bleken een goede voorbereiding op het ambt. “Het burgemeesterschap heeft alles in zich wat ik fijn vind; tussen en voor de mensen staan, een stap voorwaarts

kunnen zetten, eindverantwoordelijkheid hebben. Het maakt me nog iedere dag dankbaar en compleet”. Voor aspirant-burgemeesters die zich afvragen of er in kleinere gemeenten voldoende uitdagingen zijn: “Ja juist! Ik heb een aantal eigen portefeuilles waarop ik heel bestuurlijk, maar ook tactisch-operationeel bezig ben. Een meewerkend voorvrouw; er zitten weinig lagen tussen.”

“We hebben een vrolijke burgemeester”, zegt de plaatselijke taxichauffeur. Vitaal en ondernemend, omschrijft ze zichzelf op haar Twitterprofiel @VanBastenBoddin. Trots laat ze haar bezoek de onlangs gerenoveerde raadszaal zien. En de *Kabouter Oscar* van de plaatselijke ‘kaboutermakelaar’ Pa Pinkelman, die ze ontving voor haar kordate optreden bij dreigende avondklokrellen in januari dit jaar. De coronamaatregelen maken alles anders, zegt Van Basten. Trots is ze daarom ook op de vitaliteit van de carnavalsverenigingen en schutterijen. “Zij hebben echt een voorbeeldrol gespeeld door zich goed aan de maatregelen te houden. Als alternatief is er bijvoorbeeld een minutieus nagemaakte, digitale LEGO-optocht – tevens een anagram voor Limburgs Enige Grote Optocht – georganiseerd die het landelijke nieuws heeft gehaald. Fantastisch.”

Politiek beladen dossier

Haar meest spannende dossier is Maastricht Aachen Airport, dat op het grondgebied van Beek ligt. “Als burgemeester is het spitsroeden lopen. Ik ben in deze omgeving opgegroeid en de luchthaven hoorde er gewoon bij – inclusief

lawaaierige Antonov-toestellen. In de jaren tachtig hadden we hier een lijnverbinding met Schiphol, je reis begon om de hoek. Sinds 2017 is het een politiek beladen onderwerp geworden, onder andere door de manier van exploitatie. In Provinciale Staten ligt het vliegveld onder een vergrootglas en er is een kleine groep activisten die misschien niet de meerderheid van de bevolking vertegenwoordigt, maar die wel veel aandacht vraagt en krijgt. Het is een vraagstuk met veel verschillende kanten; soms worden vliegbewegingen van nabijgelegen Belgische en Duitse luchthavens aan Maastricht Aachen Airport toegeschreven. Niet iedereen realiseert zich dat met het eventueel opheffen van de luchthaven het luchtruim wordt vrijgegeven, wat misschien tot veel meer overlast leidt. Ik moet in dit dossier continu de balans tussen al mijn rollen zoeken; spreek ik vanuit het ambt, als politicus? Ik ben burgemeester van alle inwoners, hè.”

De landelijke discussie over macht en tegenmacht, over openheid en integriteit, is ook in Limburg actueel. Het recente aftreden van het hele provinciebestuur, naar aanleiding van onderzoeken naar mogelijke belangenverstrengeling, heeft veel impact. Van Basten is blij met de komst van Johan Remkes als waarnemend

gouverneur (commissaris van de Koning) – met de blik van buiten. “Lokaal is er ook een bubbel. Soms houden we elkaar gevangen, worden er over en weer vliegen afgevangen en opereert men te weinig als collectief. Je woorden kiezen is belangrijk, net als je afvragen of wat je doet of wilt in het belang van de inwoners is. Visie en een creatief proces ontbreken soms. In de raad van Beek is gelukkig wel zelfcorrigerend vermogen. Soms zeg ik als voorzitter van de raad dat ik me zit te ergeren. Dat wordt geaccepteerd.”

#LimburgVerlicht

Dat ze haar burgermoederrol minder goed kan vervullen in coronatijd, vindt ze lastig. Van Basten schreef een memo die onder leiding van gouverneur Theo Bovens heeft geleid tot de beweging #LimburgVerlicht. Geïnspireerd door het boek (en de film) *Pay it forward*, waarin een jongen het initiatief neemt om een goede daad te verrichten voor drie personen, die dat op hun beurt weer voor drie anderen moeten doen. Niet wederkerigheid, maar het doorgeven staat centraal, zegt Van Basten. Alle 31 gemeenten doen mee, de opgehaalde ‘verlichtende initiatieven’ zijn inmiddels te vinden op limburgnacorona.nl.

Naast haar burgemeesterschap vervult Van Basten een aantal nevenfuncties. Zo is ze lid van de raad van toezicht van Vista, het grootste Regionaal Opleidingen Centrum van Limburg. “De ROC’s gaan de komende jaren een nóg grotere rol spelen. We gaan echt toe naar een maatschappij van ‘een leven lang leren’. Precies de reden waarom ik in 2011 voor D66 koos!” ■

Christine van Basten-Boddin
20.12.1971

2010-2016
Directeur Institute
for Corporate
Law, Governance
& Innovation
Policies, Universiteit
Maastricht

2014-2016
Kandidaat-raadslid
en burgercom-
missielid bij D66
Valkenburg a/d Geul

2016-heden
Burgemeester van
Beek

D66'ER BUITEN DE POLITIEK

Tussen twee werelden

Je hoeft niet in de politiek te zitten om je D66-idealen in te zetten voor een betere wereld. In deze aflevering portretteren we Joost Röselaers, remonstrants predikant en scheidend hoofdredacteur van *Idee*.

tekst en foto **Jan Remmert Fröling**

Drie jaar geleden werd hij ook al geïnterviewd door *Democraat*. Predikant, opiniemaker en D66'er Joost Röselaers begon toen als hoofdredacteur van *Idee*, het politiek-wetenschappelijk tijdschrift van de Mr. Hans van Mierlo Stichting. Zelf zei hij daar toen over: "Religie betekent verbinden. Diepgang zoeken. Een vertrouwde plek waar je met elkaar kwetsbaar kan zijn [...] Het sociaal-liberalisme biedt daar ruimte voor, met haar nadruk op het sociale, menselijke liberalisme. Dat je er als mens niet alleen voor staat en de gemeenschap nodig hebt om tot volledig mens-zijn te komen".

Seculiere biecht

Als er één ding bepalend is geweest in het leven van Joost Röselaers, dan is het dat hij een groot deel ervan in het buitenland heeft doorgebracht. Hij werd geboren in Genève, waar zijn vader werkte voor de International Labour Organisation (ILO) van de Verenigde Naties. Op zijn elfde

verhuisde hij met zijn ouders en zusje naar Dakar, Senegal, waar hij zijn schooltijd doorbracht bij de Franse Jezuïeten. Desondanks ging het gezin naar de enige protestantse kerk die Senegal rijk is. Voor de paters gelukkig geen probleem: "Ik hoefde niet mee te biechten, dus dat scheelde. Ik ben overigens voor een seculiere biecht; het kan heel bevrijdend zijn om met iemand anders te praten over wat je gedaan hebt..."

Wat hem bijzonder aansprak in de Jezuïeten was hun lange intellectuele traditie, waarin men heel geïnteresseerd is in de gedachten van de ander. In Senegal leerde hij de vader van zijn beste vriend kennen, een theoloog die ook werkzaam was bij de Verenigde Naties. "Hij zag tijdens onze gesprekken dat ik veel met het geloof bezig was. Hij deed mij de suggestie om theologie te gaan studeren. Dat idee heb ik nooit meer losgelaten." Op zijn zeventiende keerde het gezin terug naar Nederland en na een

“Remonstranten staan heel open en liberaal in het geloof én in het leven, geïnteresseerd in de ander, nieuwsgierig en zonder dogma’s”

jaar op de Vrije Hogeschool begon Röselaers aan de studie theologie in Leiden. En hij werd lid van D66.

Het besef van ‘niet weten’

Om predikant te worden, moest de kerkelijke opleiding gevolgd worden. De keuze die hij had, was bepalend voor waar hij nu staat: "In Leiden kon je twee opleidingen doen: de PKN, maar die vond ik wat orthodox, en de Remonstranten. Daar sprak de sfeer me meteen aan. Remonstranten staan heel open en liberaal in het geloof én in het leven, geïnteresseerd in de ander, nieuwsgierig en zonder dogma's. Dat vind ik het belangrijkste. We geloven vanuit een besef van 'niet weten' – een durf tot twijfelen die hij ook bij D66 terugvindt. Dat die twee werelden ook kunnen botsen, ontdekte hij toen hij zich – namens D66 – in 2010 verkiesbaar stelde voor de Provinciale Staten. Hij kreeg te maken met misplaatste loyaliteiten, zoals: *dominee, ik heb op u gestemd!* "Het was een vrij ongelukkige keuze, vond ik zelf. Ik zou zelf niet meer als gemeentepredikant op een kandidatenlijst staan."

D66 heeft in sommige kringen een antikerkelijk imago; Röselaers ervaart dat niet zo maar heeft er wel een

verklaring voor. “Het begon al bij de oprichting in 1966: Van Mierlo en de zijnen waren tegen de dominantie van christelijke partijen, zowel in de politiek als in de privésfeer. Dat werd al snel een loskomen van de christelijke partijen maar ook van het christendom zelf. Dat zie ik nog steeds wel een beetje. Al is er de afgelopen jaren veel veranderd op dit gebied. Ik heb sterk geijverd voor een positievere blik op religie binnen D66 en heb daar veel gesprekken over gevoerd. Met name Sigrid Kaag en Rob Jetten hebben een antenne voor de betekenis van religie voor velen. Het is opvallend hoeveel kerkleden op D66 hebben gestemd bij de afgelopen verkiezingen.”

Bijzonder wapenfeit

In 2013 toog Röselaers naar Londen om predikant te worden van de Nederlandse Kerk. Bijzonder wapenfeit: in 2016 voltrok hij daar het eerste kerkelijke homohuwelijk in het Verenigd Koninkrijk. “Bij wet was het homohuwelijk daar inmiddels geregeld, maar bij de Anglicaanse kerk kon het niet want die was op dit onderwerp hopeloos verdeeld. Dus opeens was ik de enige kerk in Engeland waar je wél kerkelijk kon trouwen. En het mooie was dat dit huwelijk, doordat er in Engeland geen scheiding van kerk en staat is, meteen ook een burgerlijk huwelijk was!

Overigens: in mijn gemeente Vrijburg is in 1986 het allereerste homohuwelijk ooit gesloten. Het mocht dus bij de remonstranten al vór voordat dit door de Nederlandse Staat – of welke staat dan ook – geregeld was.”

In 2017 keerde hij terug naar ‘zijn’ Vrijburg in Amsterdam. Daarnaast begon hij in 2018 als hoofdredacteur bij *Idee*. Dat was soms best lastig te combineren, zegt hij. “Het predikantschap roept en vergt veel tijd. Ik vind het belangrijk om me daar volledig op in te zetten. De twee werelden naast elkaar botsen weliswaar nooit echt, maar het schakelen was vaak wel lastig. En beide vragen de nodige aandacht.” Toen de afgelopen maanden twee collega’s van hem in Vrijburg besloten te stoppen, maakte hij een keuze voor het predikantschap.

Grote thema’s

Röselaers zal zijn werk voor het tijdschrift – of zeg maar gerust boekje, het magazine telt tegenwoordig gemiddeld 120 pagina’s – missen. “Je kunt bij *Idee* grote maatschappelijke thema’s aansnijden en analyseren hoe deze aansluiten bij het sociaal-liberalisme. Dat is belangrijk, want dit is een stroming die echt nog in ontwikkeling is, nog geen rijke traditie heeft. Ik heb het altijd belangrijk gevonden om daar aan bij te dragen. Het viel me daarbij op dat er jegens D66 zeer veel *goodwill* bestaat binnen de universitaire wereld; veel wetenschappers willen graag meewerken aan onze themanummers. Ik merk ook dat onze volksvertegenwoordigers die Idee lezen meer betrokken zijn bij het inhoudelijk debat in de partij. Dat dat nog niet voor allemaal geldt, is natuurlijk wel een gemiste kans. Laat dat mijn wens voor de toekomst zijn: lees allemaal *Idee* en doe er wat mee!” ■

Afke Groen, wetenschappelijk medewerker bij de Mr. Hans van Mierlo Stichting, volgt Joost Röselaers deze zomer op als hoofdredacteur van *Idee*.

Joost Röselaers
11.12.1979

1998
Wordt lid van D66

1998- 2003
Studie theologie in Leiden

2003-2005
Opleiding tot remonstrants predikant

2005-2009
Predikant in Nieuwkoop en Boskoop

2009-2013
Predikant Vrijburg in Amsterdam

2013-2017
Predikant Nederlandse Kerk in Londen
Bestuurslid D66-afdeling Londen/VK

2017-heden
Predikant Vrijburg in Amsterdam en remonstranten Oosterbeek

2018-zomer 2021
Hoofdredacteur *Idee*

2021-heden
Lid Team Verantwoord Gedrag
Meer info: d66.nl/vereniging/integriteit-en-verantwoord-gedrag

De redactie appt met een democraat in het buitenland. Deze editie: Rutger Broer in Berlijn. Broer werkt voor een Europese denktank gefocust op circulariteit en energie-efficiëntie en was trainer voor D66 Internationaal.

tekst **Milan Assies**

Milan: Hoi Rutger, ik hoor dat het tijdperk-Merkel op zijn einde loopt?

Rutger: Klopt, Angela Merkel is al sinds 2005 *Bundeskanzler* – en daarmee de langstzittende Europese leider – en ze heeft aangegeven zich niet opnieuw verkiesbaar te stellen. Dat heeft Duitsland wakker geschud. Je merkt dat mensen hier klaar zijn voor een nieuwe leider, ze voelen dat er een nieuw tijdperk aankomt.

Milan: Wie volgt haar op bij de christendemocraten?

Rutger: Er heeft enorme strijd plaatsgevonden tussen Söder van het CSU – de onafhankelijke Beierse tak van het CDU – en Lachet. Dat was niet altijd leuk, er werd flink met modder gegooid. Söder was onder CDU-stemmers het populairst, maar uiteindelijk kwam Lachet als winnaar uit de strijd. Dat is best paradoxaal. Van Söder werd binnen de CDU-gelederen verwacht dat hij misschien toch teveel een focus op Beieren had.

Milan: Wat doet dit met de landelijke verkiezingsstrijd?

Rutger: Behoorlijk wat! Het CDU doet het slecht: in vijf van de acht peilingen zijn de Groenen de grootste. Dat is nog nooit gezien. Kanttekening is wel dat de Groenen het altijd beter doen in de peilingen dan in het echt. Ze hebben nauwelijks landelijke regeerervaring, dat ziet het CDU als een kans om zich te profileren als het stabiele midden. De sociaal-democratische SPD en liberale FDP liggen ver achter, hoewel de FDP wel iets lijkt te groeien.

Milan: De Groenen de grootste! Is klimaat een belangrijk thema bij deze verkiezingen?

Rutger: Ja, veel meer dan in Nederland. Bij bijna alle partijen staat dit onderwerp centraal in het partijprogramma. Het thema lijkt hier ook minder controversieel. Duitsland had laatst een Urgenda-achtige uitspraak die door de politiek echt als een kans werd *geframed*. Die handschoen is ook opgepakt – twee weken na die uitspraak lag er een nieuwe klimaatwet.

Milan: En hoe staat het met Alternative für Deutschland?

Rutger: Niet zo goed. Er is daar nog steeds geen lijsttrekker gekozen, omdat er een tweestrijd gaande is tussen hard-rechtse Alice Weidel en Tino Chrupalla, en de meer gematigde Joana Cota en Joachim Wundrak. En als die beslecht is, zullen spanningen niet over zijn; de clash tussen de hard-rechts en de iets gematigdere kant blijft constant opborrelen. In een nieuwe regering krijgen zij geen rol – andere partijen willen niets met AfD te maken hebben.

Milan: Politiek gezien een spannende tijd voor de boeg, dus!

Rutger: Ja, enorm. De keuze die in september gemaakt wordt is écht koersbepalend. Voor Duitsland én de wereld.

De Bondsdagverkiezingen vinden plaats op zondag 26 september 2021. De naar schatting 60,4 miljoen Duitse kiesgerechtigden kiezen daarbij een nieuw parlement.

Meet the trainer!

D66 INTERNATIONAAL

tekst **Tiemen van Dijk**

Niet alleen in Nederland, maar ook daarbuiten zet D66 zich in voor een duurzame en democratische samenleving. De partij organiseert daarvoor – ook in coronatijd – diverse projecten en trainingen via stichting Internationaal Democratisch Initiatief (IDI). Graag stellen we vier van onze D66-trainers aan jullie voor.

Kijk voor meer informatie op: internationaal.d66.nl

Beau Blijlevens

Wat: Regional Policy Network
Waar: Kroatië
Regiofocus: Oost-Europa

“Een **digitale** training over onderhandelen geven aan leden van ALDE-zusterpartijen in Oost-Europa, lijkt je dat wat? Die vraag heeft me wel wat hoofdbrekens gekost. Onderhandelen leer je door de theorie toe te passen, dus hoe ga je dat doen? En hoe zorg je ervoor dat je meekrijgt hoe de deelnemers denken over wat je ze vertelt? Echte interactie is de sleutel voor het succes van elke training. De oplossing lag in de aanwezigheid van lokale trainers en goede technieken. De deelnemers, ingedeeld in denkbeeldige politieke partijen, hebben ter plekke onderhandeld over een nieuw college-akkoord voor een denkbeeldige stad aan zee – ik geef het toe, geïnspireerd op het prachtige Den Haag, haha. Ik was via een scherm aanwezig en kon tijdens de pauzes in één-op-één bijpraatsessies met de fracties de boel verstieren. Dit deed ik door extra opdrachten te geven voor het te behalen eindresultaat per fractie. De gemoederen liepen daardoor even hoog op als bij iedere andere training, dus de digitale missie was geslaagd. Op deze manier kunnen we gelukkig ook in coronatijd elkaar als liberale partijen inspireren en versterken.”

Robert Farla

Wat: EU Mentorship Program
Waar: Bosnië en Herzegovina
Regiofocus: Westelijke Balkan

“**Jean-Claude** Juncker zei ooit dat de Europese Unie vooral buiten de EU populair is. En dat is precies wat trainingen over de EU aan liberale politici op de Balkan zo leuk maakt. EU-lidmaatschap wordt door hen gezien als de voorwaarde voor vooruitgang, de opbouw van de rechtsstaat en het bestrijden van corruptie. Tegelijkertijd krijgen ze vanuit Brussel in een jaarlijks ‘voortgangsrapport’ te horen wat ze nog niet goed doen, en lijkt het perspectief op EU-lidmaatschap daardoor verder weg dan ooit. Samen met het European Liberal Forum (ELF) traint D66 politici op de Balkan zodat zij de Unie beter begrijpen en een betere gesprekspartner zijn voor Brussel. Na de training maken de deelnemers een *reverse report* waarin ze een liberale visie op de Balkan geven. Vorig jaar is dit rapport aan het Europees Parlement aangeboden. Daarmee geven liberale politici aan dat de hoop op lidmaatschap nog niet is opgegeven en dat de Balkan ook veel te bieden heeft. Liberalen op de Balkan zijn er helaas veel te weinig. Maar ze zijn wel de drijvende kracht achter vernieuwing en verandering. Dat maakt onze trainingen – zelfs online – inspirerend!”

Alexander Scholtes

Wat: Female Leadership Programme
Waar: Zuid-Afrika
Regiofocus: Midden-Oosten en Noord-Afrika

“**Hoe lever** je als man een zinvolle bijdrage aan een Female Leadership Programma van IFLRY, de internationale koepelorganisatie van liberale jongeren? Het spreekwoord ‘schoenmaker, blijf bij je leest’ is denk ik een goede leidraad. Dat betekende in mijn geval dat ik in 2019 in Kaapstad trainingen gaf op het gebied van debatteren en besturen – zaken waar ik ervaring mee heb – en verder vooral het gesprek faciliteerde tussen de jonge vrouwen uit Zuid-Afrika, Ghana, Marokko, Libanon, Jordanië en Zweden. Ik heb daar zelf ook veel van geleerd. Voor ons als trainersteam was het de uitdaging om de juiste mix van inhoud, vaardigheden en kennis-making in het programma te verwerken. Andere trainers besteedden specifiek aandacht aan onder andere *female leadership* en *storytelling*. Wat me altijd zal bijblijven, is dat er al snel een bijzondere band ontstond tussen de vrouwen, met enerzijds zeer verschillende achtergronden en anderzijds toch veel gemeenschappelijke delers en ervaringen. Ik kan geen beter woord bedenken om het te omschrijven dan *sisterhood*. Het is mooi om te zien dat die band ook na de training bleef bestaan, en dat verschillende deelnemers inmiddels zijn verkozen in maatschappelijke functies.”

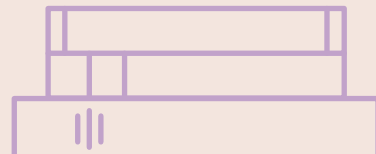
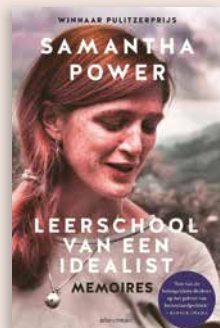
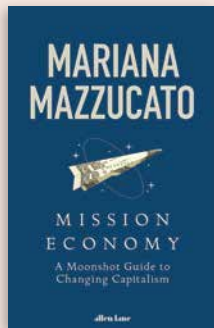
Caroline Verduin

Wat: Grassroot Campaigning
Waar: Italië
Regiofocus: Europa

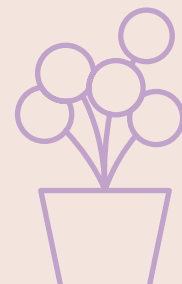
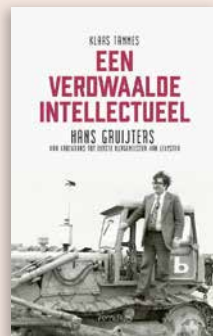
“**Drie jaar** geleden stond ik op een snikhete vrijdag voor een groep jonge politici in een hotel in Milaan, in Italië. De vliegtickets had ik drie dagen daarvoor gekocht. Want die maandag kreeg ik de vraag of ik kon invallen voor een andere D66-trainer. Ik kon vast wel even een campagnetraining geven, aangezien ik het afgelopen jaar al talloze D66'ers had geleerd om deur-tot-deur campagne te voeren – canvassen dus. Milaan was een stuk warmer dan Nederland, dus een last-minute Italië was geen straf! Toch leek het me een uitdaging; het trainen van jongeren afkomstig uit diverse landen, van Duitsland tot Letland. Dat is wat anders dan Nederlanders onder elkaar. Om een universele taal te gebruiken, heb ik dankbaar gebruik gemaakt van zangeres Beyoncé, die zong: *now let's get in formation!* Nou dat krijg je, als internationale trainer. Je doet ontzettend veel informatie op waar je zelf baat bij hebt in je eigen politieke activiteiten. En tegelijkertijd formeer je weer een sterkere band met andere liberale organisaties. Win-win dus. Ik hoop dat ik snel weer op pad mag als trainer!” ■

Deze keer geen essay over sociaal-liberale grensverkenningen van de Mr. Hans van Mierlo Stichting. Wat dan wel? Voor deze zomereditie geven vier medewerkers van het wetenschappelijk bureau onze leden graag deze lees-, kijk- en luistertips mee.
Fijne zomer!

TIPS

De zomertips van...

... Laura de Vries,
wetenschappelijk
medewerker

Ik las **De tweede sekse** van Simone de Beauvoir toen ik begon met mijn studie Filosofie van de Psychologie. Net als mijn kennismaking met de Jonge Democraten en D66 – in dezelfde periode – gaf dit boek uit 1949 mij een gevoel van thuiskomen. Haar zoektocht naar verklaringen voor de blijvende ongelijkheid tussen vrouwen en mannen sterkte mij in het besef dat je – ook als je zoekende bent – je in moet zetten voor sociale rechtvaardigheid.

De documentaire **Coded Bias** uit 2020 volgt MIT-studente Joy Buolamwini, die tijdens een studieproject over gezichtsherkenningsoftware ontdekt dat de computer haar gezicht niet herkent. Wat blijkt: de software is met name getraind op witte mannen en ziet haar – als zwarte vrouw – daarom niet als mens. Te zien op Netflix!

Over digitale rechtvaardigheid gesproken, raad ik graag en schaamteloos mijn eigen publicatie **Algoritmes en lokale overheden. Kansen voor iedereen?** aan. Hierin onderzoek ik het gebruik van algoritmes door gemeenten, wat ik koppel aan sociaal-liberale waarden zoals kansengelijkheid, zelfbeschikking en rechtsstatelijkheid. Download de pdf gratis via: d66.nl/vanmierlostichting/publicaties.

In **The Education of an Idealist: A Memoir** vertelt Samantha Power – Pulitzerprijs-winnaar, hoogleraar en voormalig ambassadeur van de VS naar de Verenigde Naties – over de ups en downs in haar persoonlijke leven en in haar carrière. Een kwetsbaar en dikwijls komisch verslag – warm aanbevolen door Barack Obama, met wie ze nauw samenwerkte – dat veel (jonge) mensen houvast kan bieden in een continu veranderende wereld.

... Dirk-Jan van Vliet,
liaison Lokale Politiek &
Vereniging

De gemeenteraadsverkiezingen komen er weer aan! Traditiegetrouw kijk ik dan graag naar de uitstekende Vlaamse miniserie **Met man en macht** uit 2013. Een tragikomische reeks van acht afleveringen over ambitie én gemeentepolitiek in de fictieve Vlaamse gemeente Ransegem. Kostelijk en kosteloos te bekijken via YouTube!

In de roman **1984** schetst George Orwell een wereld waarin totalitaire regimes hebben gewonnen van onze vrije liberale democratieën. Als reactie hierop schreef Anthony Burgess, bekend van **A Clockwork Orange**, de dystopische roman **1985**. Hierin is het niet een totalitair regime dat wint, maar zijn het juist de vakbonden die de wereld regeren. Hoe dat eruit ziet? Lezen!

De monumentale biografie van Hans van Mierlo uit? Lees deze zomer dan **Een dwarse democraat** van Rogier Verkroost en/of **Een verdwaalde intellectueel** van Klaas Tammes. Beide gaan over Hans Gruijters (1931-2005), misschien wel de belangrijkste intellectuele *founding father* van D66. Helaas is hij niet zo bekend bij het grote publiek. Gelukkig zijn er recent dus niet één maar zelfs twee biografieën over hem verschenen!

Genetisch gemodificeerd voedsel heeft een slechte naam. Mijs inziens volledig ten onrechte. Sterker nog, ik denk dat de enige manier om de mensen die op onze planeet wonen en in de komende decennia gaan wonen, alleen maar kunnen voorzien van voedsel indien we vol inzetten op GMO-voedsel. De documentaire **Well Fed** gaat precies in op dit vraagstuk. De serie is gratis te bekijken via Vimeo.

... Aniek Zwemer,
stagiaire onderzoek

Geïnteresseerd in onderwerpen als tech, ondernemerschap en journalistiek? In **Een Podcast over Media** praten Alexander Klöpping en Ernst-Jan Pfauth je hier helemaal over bij. De ene keer spreken ze met een interessante gast; de andere keer bespreken samen ze de laatste updates op het gebied van tech en media. Elke vrijdagmiddag!

Als je net als ik een interesse hebt voor geschiedenis, culturen of conflicten, dan is het boek **Het Vergeten Volk** van Brenda Stoter Boscolo wellicht iets voor jou. Naar aanleiding van de genocide op de Jezidi's door IS, reisde zij naar een vluchtelingenkamp in Irak om daar in gesprek te gaan met hen over hun geschiedenis, cultuur en de manier waarop zij nu leven.

In een toekomstig Amerika mogen vrouwen niet meer dan honderd woorden per dag spreken, op straffe van een stroomstoot. Meisjes leren niet meer lezen of schrijven, werken is vrouwen niet toegestaan. In de dystopische roman **VOX** schetst Christina Dalcher een wereld waarin emancipatie en feminisme niet langer door de politiek vertegenwoordigd worden.

Komt het beeld dat de media schetsen over het Midden-Oosten overeen met de werkelijkheid? In **Het zijn net mensen** gaf Joris Luyendijk antwoord op deze vraag. Hij schreef dit belangrijke boek naar aanleiding van zijn correspondentie in die regio (1998-2003), waarin hij zich verbaasde over de enorme kloof tussen de door hem waargenomen realiteit en de weergave daarvan in 'de media' – waartoe hij zelf behoort.

... Xander Prijs,
wetenschappelijk
medewerker

Wie niet genoeg krijgt van de formatiesoap en de vertrouwenscrisis in de politiek, kan zijn of haar hart ophalen met **Het land moet bestuurd worden** van hoogleraar staatsrecht Wim Voermans. In dit net verschenen boek onderzoekt Voermans hoe de kabinetten Rutte – zonder een vaste Kamermeerderheid – erin slaagden om in een versplinterd politiek landschap toch zeer grote hervormingen door te voeren.

Mariana Mazzucato is hard op weg een van de meest invloedrijke economen ter wereld te worden – als ze dat nog niet is. In haar nieuwe boek **Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism** constateert ze dat kapitalisme zoals we het nu kennen ons niet in staat stelt grote problemen, zoals klimaatverandering, op te lossen. Vervolgens schetst ze hoe het wel kan. Mazzucato houdt ook onze jaarlijkse Marchantlezing op 7 september (zie p. 4)!

De roman **Havo is geen optie** van Martje van der Brug gaat over een natuurkundige die haar promotieonderzoek aan de universiteit staakt en docente wordt op een middelbare school in een villadorp. Hier wordt ze geconfronteerd met ongelukkige kinderen die boven hun gewicht moeten boksen en met bemoeizuchtige ouders met (te) hoge verwachtingen.

In relatief korte afleveringen neemt de Vlaamse verteller van de podcast **De wonderlijke avonturen van Alexander de Grote** je mee langs de Griekse poleis, het Perzische rijk en de belangrijkste hoofdrolspelers uit de tijd van deze jonge koning (356-323 v.Chr.). De eerste aflevering verscheen in oktober 2020 en er komen nog steeds nieuwe afleveringen bij. Uren luisterplezier! ■

Eric Klaver en Vera Bergkamp op de D66-boot

Boris Dittrich (D66) en Mona Keijzer (CDA)
op de gezamenlijke 'politieke boot'

INTERVIEW

Helaas: wéér geen botenparade tijdens Pride Amsterdam. Maar er zijn genoeg redenen om er deze zomer toch een feestje van te maken, vindt Eric Klaver, voorzitter van PRIDE66.

tekst **Lisanne van 't Riet**
foto's **Jeroen Mooijman**

Trots en strijd- vaardig

Met de openstelling van het burgerlijk huwelijk op 1 april 2001 – dankzij de inzet van Boris Dittrich, destijds Tweede Kamerlid, nu senator namens D66 – had Nederland een wereldprimeur: koppels van hetzelfde geslacht konden voor het eerst voor de wet met elkaar trouwen. Inmiddels is het twintig jaar later en vraagt de redactie van *Democraat* zich af: wat moet Nederland doen om weer zo'n stap vooruit te zetten? We vroegen het aan Eric Klaver, oprichter, voorzitter en boegbeeld van PRIDE66, het regenboognetwerk van D66.

Wat hebben we sinds de openstelling van het burgerlijk huwelijk verder bereikt voor de LHBTIQ-gemeenschap in Nederland? "Ons Kamerlid Vera Bergkamp heeft onder andere veel bereikt voor het moderne gezin. Positieve ontwikkelingen op het gebied van meerouderschap en erfrecht zijn in aantocht, en dat

is goed nieuws. Dit sluit ook beter aan op de huidige samenleving, die al lang niet meer bestaat uit louter man-vrouw-kinderen. Ook de Transgenderwet is een stap in de goede richting; iedereen van zestien jaar en ouder kan nu in de Basisregistratie Personen het geslacht veranderen van 'man' naar 'vrouw' en andersom. Wij zouden graag nog zien dat deze leeftijd wordt verlaagd naar twaalf jaar. Kinderen rond die leeftijd kunnen vaak al zelfstandig beslissingen maken en hun identiteit begint zich dan ook al echt te vormen. Genoeg jonge kinderen hebben moeite met hun biologisch geslacht. Ze leven met een andere identiteit."

We horen regelmatig over incidenten waarbij LHBTIQ'ers te maken krijgen met agressie en geweld. Hoe staat het met de acceptatie van de LHBTIQ-gemeenschap in Nederland?

"Er is altijd een gebrek aan acceptatie geweest. Gelukkig wordt er tegenwoordig veel beter geregistreerd om wat voor soort agressie het gaat en wie hiermee te maken krijgt. Het politienetwerk Roze in Blauw pakt dit goed op. Maar vaak zijn dit agenten die naast hun reguliere werk bezig zijn met geweldszaken tegen LHBTIQ'ers. Dit team zou eigenlijk moeten worden uitgebreid met agenten die hier permanent mee bezig zijn. Het bevorderen van acceptatie en begrip ligt natuurlijk niet alleen bij de politie, maar ook bij scholen en bij de politiek. Begrip komt met kennis en die kennis kunnen we op scholen overbrengen aan onze kinderen. Ik vind dat rolmodellen hierin cruciaal zijn. Rolmodellen heb je overal nodig; in de politiek, op school, bij de politie, in de sport, *you name it*. Als we het hebben over *overall* acceptatie, vraag ik me trouwens wel af of dit wel het doel op zich moet zijn. Wil ik geaccepteerd worden? Ik wil gewoon kunnen leven en overal zichtbaar mijzelf kunnen zijn. Dat is voor mij het belangrijkste. Niet gewelddadig bejegend worden staat eigenlijk voorop."

Wat zou de politiek nu als eerste moeten oppakken, volgens PRIDE66? "Als eerste moet zo snel mogelijk Artikel 1 van de Grondwet worden uitgebreid. Discrimineren op basis van seksuele geaardheid of handicap staat dan expliciet in de Grondwet. Hiervoor zijn de eerste stappen al gezet. De wetswijziging is nu voor de eerste keer aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer. Dit moet nog een keer gebeuren om de Grondwet ook daadwerkelijk te kunnen wijzigen. Ik heb er vertrouwen in dat dit gaat lukken. Ook vinden wij het belangrijk om relatief makkelijke

aanpassingen snel door te kunnen voeren, zoals het schrappen van onnodige sekseregistratie. Waarom moet PostNL mijn geslacht weten als ik online een postzegel koop? Het is onnodig en kan relatief makkelijk worden aangepast. Ik vind dat de overheid hier een belangrijke rol in heeft. Hier zou ze meer aan kunnen doen."

"De uitbreiding van Artikel 1 van de Grondwet; dat is de belangrijkste volgende stap"

En internationaal? Wat kan de Europese Unie doen voor de LHBTIQ-community? "De EU mag wel een wat harder standpunt innemen over de ontwikkelingen in bepaalde EU-landen, bijvoorbeeld Hongarije en Polen, waar nu LHBTIQ-vrije zones zijn. Dat is natuurlijk absurd. De EU heeft genoeg gereedschappen in huis om dit aan te pakken en sancties op te leggen tegen deze landen. Hongarije en Polen zijn onderdeel van de EU en profiteren hiervan. Maar het lidmaatschap komt ook met een aantal afspraken, waar deze landen zich niet aan houden. Tot nu toe heeft de EU hier veel te slap tegen opgetreden."

Deze zomer vieren we weer Pride in de hoofdstad. Helaas zullen we nog wel even vastzitten aan de coronaregels. Hoe kunnen we er toch een feestje van maken? "Pride Amsterdam heeft besloten dat de botenparade dit jaar niet doorgaat. Maar dat betekent niet dat we er geen feest van kunnen maken. Al drie jaar lang werkt PRIDE66 heel goed samen met de roze netwerken van andere politieke partijen. Die samenwerking hopen we ook deze zomer voort te kunnen zetten. We hopen dat de PrideWalk weer plaatsvindt. Net als PrideTV, waarmee mensen de viering via het scherm gewoon thuis kunnen volgen." ■

Artikel 1

Lees hier waarom D66 vindt dat Artikel 1 van de Grondwet moet worden uitgebreid:
d66.nl/waarom-artikel-1-van-de-grondwet-uitbreiden

PRIDE66

In 2013 werd GAY66 in Amsterdam opgericht door een groepje enthousiaste D66-leden. In 2018 is GAY66 omgedoopt tot PRIDE66 en sinds 1 juni 2020 is PRIDE66 het landelijke regenboognetwerk van D66. Er zijn afdelingen (in oprichting) in Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Rotterdam, en Arnhem-Nijmegen. Meer informatie over het netwerk en activiteiten: pride66.d66.nl of facebook.com/PRIDE66

Pride Amsterdam Jubileumeditie

Pride Amsterdam bestaat 25 jaar en vindt dit jaar plaats van 31 juli t/m 8 augustus. Meer informatie: pride.amsterdam

21.07.2021 | 19.00-20.30 UUR

'Maak kennis met D66'-avond

Elke 3de woensdag van de maand organiseert D66 een kennismakingsbijeenkomst voor (nieuwe) leden. Daarin maken we je wegwijs in de partij en de vereniging. In de digitale *breakout-rooms* kom je meer te weten over wat je (lokaal) kunt doen, hoor je meer over het sociaal-liberalisme en kun je al je vragen kwijt. Natuurlijk is ook altijd een van onze landelijke politici aanwezig die vertelt over de Haagse politiek. Je kunt je aanmelden via [MijnD66.nl](https://mijnd66.nl)

Kijk voor alle activiteiten en evenementen op: d66.nl/agenda

SAVE THE DATE | 03.09.2021 – 04.09.2021

Politieke Tweedaagse voor D66-politici

Tijdens de jaarlijkse Politieke Tweedaagse komen D66-politici uit het hele land samen. Ze volgen trainingen, wisselen plannen en ideeën uit en versterken zo de kracht van D66 door het hele land. Dit jaar bestaat het weekend uit een digitaal (vrijdag 3 september) en een fysiek (zaterdag 4 september) gedeelte. Alle D66-politici ontvangen spoedig een uitnodiging per e-mail.

Leergang Politieke Vaardigheden 2021: een introductie op het raadslidmaatschap

In de afgelopen maanden hebben maar liefst 380 enthousiaste D66'ers de introductie op het raadslidmaatschap gevolgd. In vijf sessies werden de enthousiaste deelnemers meegenomen in de gemeentepolitiek. De doelstelling van deze Leergang Politieke Vaardigheden is het scouten en het zo goed mogelijk voorbereiden van potentiële kandidaten op deze politieke functie. De interactieve leergang werd online georganiseerd door de opleidingscontactpersonen van de deelnemende negen regio's, met ondersteuning van het Landelijk Bureau. Aan bod kwam o.a.: het sociaal-liberale gedachtegoed, raadsinstrumenten, communicatie en integriteit, en debatteren – mét praktijkoefeningen.

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 wordt er voor kandidaat-raadsleden een verdiepende leergang georganiseerd.

Meer informatie:
d66.nl/vereniging/d66-academie

Zomercongres Jonge Democraten

Van 9 t/m 11 juli houdt de JD haar 89ste algemene ledenvergadering. Indien de coronamaatregelen het toelaten, vindt het driedaagse zomercongres plaats in MECC in Maastricht. Tijdens deze ledenvergadering kiezen de Jonge Democraten ook een nieuw bestuur. Lees de column van (scheidend) voorzitter Léonie Janssen op p. 13. jongedemocraten.nl/congressen

In de podcast-serie *Appèl* zoekt de Mr. Hans van Mierlo Stichting de verdieping bij actuele politieke onderwerpen, altijd geïnspireerd door het sociaal-liberale gedachtegoed. Beluister via vanmierlostichting.d66.nl/podcast of via *iTunes*, *Spotify* of *Transistor.fm*.

Uit de vereniging

Burgemeesterscommissie

Ons 'burgemeesterscorps' breidt uit! Sinds 2020 werden acht D66'ers voorgedragen voor dit mooie ambt, waarmee het totaal op dertig burgemeesters (inclusief waarnemers) komt! En we gaan voor meer... Partijgenoten met ambitie voor het burgemeesterschap bereiden we via persoonlijk maatwerk voor op hun oriëntatie en sollicitatie. De eerste stap is contact maken met het landelijk bureau van D66 door een e-mail te sturen naar: burgemeesterscommissie@d66.nl. Daarna vindt een telefonische intake plaats, gevolgd door een adviesgesprek met de D66 Burgemeesterscommissie. Die bestaat uit: Marcel Fränzel, Ria Oosterop en Toon van Asseldonk.

Tweede Kamerleden Marijke van Beukering en Steven van Weyenberg (zie foto's) hebben binnen de fractie 'burgemeesterszaken' in de portefeuille en ondersteunen kandidaten in het sollicitatieproces.

SAVE THE DATE | 23.11.2021 – 24.11.2021

Academieweekend 2021

Op zoek naar inhoudelijke verdieping en intellectuele uitdaging? Kom naar het jaarlijkse Academieweekend van de Mr. Hans van Mierlo Stichting! Tijdens dit weekend leer je meer over het sociaal-liberalisme en is er volop ruimte om met elkaar in gesprek te gaan. Volg onze sociale media voor meer informatie of kijk op: d66.nl/vanmierlostichting/academieweekend

Marktmacht is het thema van de laatste editie van *Idee*, het politiek-wetenschappelijk tijdschrift van de Mr. Hans van Mierlo Stichting. Het organiseren van tegenmacht is bij uitstek de kern van het democratisch project. Deze *Idee* richt zich op financiële macht. Hoe ziet een sociaal-liberale en democratische kritiek op marktmacht eruit? Met interviews met, en bijdragen van o.a.: Yanis Varoufakis, Paul Polman, Heleen Mees en Dirk Bezemer.

Lees een artikel uit de nieuwste editie of neem meteen een abonnement via: vanmierlostichting.d66.nl/idee

Aanmelden Route66

Route66 is een tweejarig talentontwikkelingsprogramma. Elk jaar ronden 20 'Routers' het traject af en stromen 20 nieuwe deelnemers met uiteenlopende achtergronden in. Het programma richt zich op D66-leden tussen de 25 en 33 jaar. De inschrijving voor de nieuwe lichting (2022-2023) sluit in het najaar. Houd de website in de gaten voor deadlines & details: route66.d66.nl

Thema-afdeling Economie

De Thema-afdeling Economie heeft ruim 900 leden. Onze werkgroepen houden zich bezig met pensioenen, de woningmarkt, banken en verzekeraars, ondernemen, innovatie, fiscaliteit, brede welvaart en duurzame economie. De jongste loot aan de stam is onze werkgroep Macroeconomie. Momenteel houdt onze thema-afdeling een serie kennismakingsgesprekken met nieuwe Kamerleden. En we hebben een reeks themabijeenkomsten in voorbereiding, bijvoorbeeld over de zin en onzin van Invest-NL en het Nationaal Groeifonds, en over digitale economie en kunstmatige intelligentie. Interesse? Kijk op: economie.d66.nl of stuur een mail naar: bestuur@d66economie.nl

Meer weten over onze 15 thema-afdelingen? Kijk op: d66.nl/meedoen/thema-afdelingen

TERUGBLIK

Wat gebeurde er...

50 jaar geleden

Dankzij D'66
bijna gekozen
formateur

In de aanloop naar
de formatie van een
nieuw kabinet doet
D'66-fractievoorzit-
ter Hans van Mierlo
in 1971 een poging
om de Tweede
Kamer zélf een
formateur voor te
laten dragen.

Het schaduwkabinet-Den Uyl op 16 april 1971
foto Nationaal Archief/Anefo

Na de Tweede Kamerverkiezingen van 28 april 1971 mag de nieuwe Kamer – dankzij de motie-Kolfschoten – zelf een kandidaat-formateur voordragen ter benoeming door de koningin. (D'66 stemde overigens tegen deze motie, omdat zij vindt dat niet het parlement maar de burger de formateur moet kunnen kiezen. Dit voorstel werd echter verworpen.)

Het Kamerdebat over de kandidaat-formateur vindt plaats op 12 mei 1971. De fracties die de motie-Kolfschoten steunden, laten het nu echter afweten. Daarop draagt Hans van Mierlo PvdA-leider Joop den Uyl voor als kandidaat-formateur van een progressief minderheidskabinet van PvdA, D'66 en PPR. Deze drie partijen,

samen goed voor 52 zetels, hadden vóór de verkiezingen al een schaduwkabinet gevormd (zie foto). Een snelle en succesvolle formatie is hiermee in zicht.

Maar het voorstel-Van Mierlo wordt met 84 tegen 51 stemmen verworpen. Waarop de koningin de volgende dag begint met haar reguliere consultatie van de fractievoorzitters. Het zou nog ruim veertig jaar duren tot de Tweede Kamer zelf (in-) formateurs aan zou wijzen – dankzij D66.

Zie ook het interview met Boris van der Ham op p. 14-17.

25 jaar geleden

D66 bestaat 30 jaar!

Het juninummer van *Democraat* staat in 1996 vrijwel geheel in het teken van dertig jaar D66.

“Dit jaar geen grote festiviteiten zoals bij ons vijftiengjarig jubileum. Waarschijnlijk zal bij veel van de leden het jubileumfeest in Amsterdam in hotel Krasnapolsky nog vers in het geheugen liggen. Toch wilden we dit dertigjarig bestaan niet helemaal onopgemerkt voorbij laten gaan. Vandaar dit jubileumnummer”, schrijft redactieraadvoorzitter Pierre Wimmers.

Naast een terugblik met minister van Buitenlandse Zaken Hans van Mierlo (“We zijn altijd een ideeënpartij geweest en gebleven”) en een blik vooruit met fractievoorzitter Gerrit Jan Wolffensperger (“D66 zal zich in 1998 helder aan de kiezer moeten presenteren”), is er ook ruimte voor kritisch geluid. Zo schrijven de Jonge Democraten: “D66 is begonnen als een bom onder het systeem, maar de bom werd gedemonteerd en de stukjes werden onderdeel van hetgeen zij eerst wilden vernietigen”. Drie leden van het eerste uur vinden bovendien dat D66 “saaier, professioneler en groter” is geworden. Maar, relateert geïnterviewde Ko Anthonisse uit Weesp: “Misschien ben ik zelf ook wat saaier geworden”. ■

LEDENINFORMATIE

MijnD66: Ledenportaal

Een adreswijziging doorgeven?
Aan- of afmelden voor een
nieuwsbrief of thema-afdeling?
Ga naar [MijnD66.nl](https://mijnd66.nl) en beheer je
eigen gegevens en voorkeuren.
Is jouw emailadres (tevens je
gebruikersnaam) gewijzigd?
Stuur een mail naar:
ledenadministratie@d66.nl

landelijk congres

Het volgende congres is op
zaterdag 13 november 2021.
Elk lid krijgt voor elk landelijk
congres een uitnodiging (per
e-mail) toegestuurd. Meer info:
d66.nl/congres

meedoen | meedenken

Met onze campagnes, bij jouw
lokale afdeling of in een
landelijke thema-afdeling of
interessesgroep:
d66.nl/meedoen

donatie | schenken | nalaten

Wil je D66 financieel extra
steunen? Informatie over
(eenmalig) doneren, (fiscaal
aantrekkelijk) schenken en
nalaten vind je hier:
d66.nl/schenken

D66 Internationaal

Meer weten over ons
internationale netwerk?
Kijk op: internationaal.d66.nl
Mede-D66'ers in het buitenland
vind je via: buitenland.d66.nl

Mr. Hans van Mierlo Stichting

De Van Mierlo Stichting (VMS)
is het onafhankelijke weten-
schappelijk bureau van D66.
Meer informatie over haar
activiteiten, onderzoeken en
publicaties (zoals tijdschrift
Idee): vanmierlostichting.d66.nl

algemene informatie

(Landelijk Bureau D66)
info@d66.nl | 070 356 60 66

politiek inhoudelijke vragen

(Tweede Kamerfractie D66)

WhatsApp: 06 11 91 25 48
Mail: kamervraag@d66.nl

Ruby van Essen (79) werd 50 jaar geleden tijdens een chaotische Algemene Ledenvergadering in de Flevohof gekozen tot partijvoorzitter van D66.

Hoe kwam je bij D66 terecht? "Ik woonde destijds in een klein dorpje in Brabant, lid worden van D66 lag niet erg voor de hand. Dat vonden ze bij D66 ook; toen ik in 1966 naar het landelijk secretariaat belde om me aan te melden, kreeg ik te horen dat dat in dit dorp weinig zin had. Maar voor mij was deze nieuwe partij zo'n verademing. Kinderen mochten in ons dorp niet eens naar schoolgymnastiek omdat de kerk dat verbood! Gelukkig kon ik later toch nog lid worden."

En vijf jaar later werd je partijvoorzitter! "Een typisch staaltje van jeugdige overmoed. Ik was heel jong en had geen enkele partijpolitieke ervaring, behalve dat ik in het hoofdbestuur zat. Mijn voorganger, Jan Beekmans, vond dat ik het maar moest doen. De vorming van een Progressieve Volkspartij, een samenwerking tussen PvdA, D66 en PPR, stond ook op de agenda. Het was een roerige tijd."

Wat is voor jou het meest bepalend geweest in die periode? "Het rapport *Grenzen aan de groei* van de Club van Rome uit 1972. Daarin werden de consequenties van de uitputting van de aarde en de milieuproblematiek – wat we nu klimaatverandering noemen – voor de lange termijn beschreven. We bespraken dit binnen PvdA, D66 en PPR, en namen het op in ons gezamenlijke programma *Keerpunt 1972*. Tot mijn grote frustratie verdween de aandacht voor dit belangrijke rapport na de oliecrisis al snel naar de achtergrond."

Wat zou je het nieuwe kabinet willen meegeven? "De klimaatproblemen zijn nog steeds op te lossen, maar dan moeten we wel nu beginnen. Ik wil D66 en het nieuwe kabinet graag meegeven dat dit beleid niet het vereiste draagvlak zal krijgen als we er niet voor zorgen dat ook bijvoorbeeld mensen in de bijstand een fatsoenlijk inkomen krijgen. Aan degenen die vrezen dat ze welvaart moeten inleveren, moeten we juist op een positieve manier duidelijk maken dat minder niet per se slechter is." ■

klimaat drammer

